

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Michaela Vohralíková

Paternitní spory

Diplomová práce

Olomouc 2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Paternitní spory* zpracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 16. srpna 2016

.....
Michaela Vohralíková

Poděkování

Děkuji JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za poskytnuté rady a připomínky při zpracování této práce.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1 Vymezení základních pojmů	9
1.1 Rodina	9
1.2 Určení rodičovství	9
1.3 Mater semper certa est	10
1.4 Pater semper incertus	11
1.5 Dítě	12
2 Určování otcovství	13
2.1 Určování dle první domněnky	13
2.2 Určování dle druhé domněnky	15
2.3 Určování dle třetí domněnky	17
2.4 Asistovaná reprodukce v souvislosti s určováním otcovství	19
2.5 Konverze první domněnky v druhou domněnku	21
3 Popírání otcovství	23
3.1 Popírání dle první domněnky	23
3.2 Popírání dle druhé domněnky	26
3.3 Specifikum třetí domněnky	28
3.4 Popírání otcovství k dítěti narozenému pomocí asistované reprodukce	29
3.5 Popěrné právo dítěte a právo dítěte znát svůj původ?	29
4 Procesní zvláštnosti paternitních sporů	31
4.1 Účastenství	31
4.2 Dokazování	32
4.3 Procesní aspekty první domněnky	33
4.3.1 Popírání	33
4.4 Procesní aspekty druhé domněnky	35
4.4.1 Určování	35
4.4.2 Popírání	36
4.5 Procesní aspekty třetí domněnky	37
4.5.1 Určování	37
4.6 Procesní aspekty asistované reprodukce	39
4.7 Procesní aspekty konverze první domněnky v druhou domněnku	39
5 Vliv mezinárodních a lidsko – právních úmluv a judikatury Evropského soudu pro lidská práva na právní řád ČR	41
5.1 Úmluva o právech dítěte	41
5.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	42
5.2.1 Keegan proti Irsku	43
5.2.2 Kroon proti Nizozemí	43
5.2.3 Mandet proti Francii	44
5.3 Úmluva o lidských právech a biomedicíně	45
Závěr	46
Bibliografie	51
Abstrakt	57
Seznam klíčových slov	59

Seznam zkratek

Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZoSPO	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
RegP	zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
ZoSZS	zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZZŘ	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
CEFL	Komise pro evropské rodinné právo
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚoOLPZS	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dětí
ÚS	Ústavní soud
NS	Nejvyšší soud
FMZV	Federální ministerstvo zahraničních věcí
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
KS	Krajský soud
OS	Okresní soud

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala problematiku paternitních sporů, a to zejména z toho důvodu, že jejich právní úprava prošla v poměrně nedávné době mnohými změnami. Změny právní úpravy nastaly primárně v souvislosti se zákony č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, které nabyly účinnosti dne 1. 1. 2014.

Aktuálnost tohoto tématu je dána také velmi progresivním vývojem lékařské vědy, ať už se jedná o oblast asistované reprodukce, nebo o fakt, že díky rychlému vědeckému pokroku jsme již téměř se stoprocentní jistotou schopni určit otcovství k dítěti na základě DNA analýzy. Další skutečností, kvůli které je paternitní tematika stále častějším předmětem diskuze, je odklon společnosti od tradičních hodnot. V minulosti byl kladen velký důraz na rodinu v tradičním slova smyslu, kdy typickým jejím znakem byla dlouhodobost, až trvalost. Rodina byla především vystavěna na základě manželského svazku, což jí činilo poměrně stabilní. V dnešní moderní společnosti můžeme sledovat stále mírně klesající sňatečnost,¹ avšak právně založit otcovství k dítěti, které zplodil nesezdaný pár, může být poměrně obtížné. Zatímco zákon jasně stanoví, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila,² kdy samotné narození dítěte představuje základní statusový poměr, od něhož se odvíjí další statusové poměry, k založení otcovství je navíc třeba, aby k narození přistoupila další skutečnost, která se liší podle toho, dle jaké právní domněnky otcovství určíme.³

Ve práci se zaměřuji na rozbor platné a účinné právní úpravy, na změny, které obsahuje účinná právní úprava ve srovnání s předchozí právní úpravou, kterou představoval zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a na zhodnocení těchto změn. K naplnění těchto cílů využiji jak analyticko – deskriptivní metodu, tak komparativní metodu. Problematicke se věnuji jak z hmotněprávní, tak z procesněprávní stránky, přičemž v jedné z kapitol se zabývám procesními zvláštnostmi, které vykazují paternitní spory. V této části využiji komparační metodu zpracování práce. V další části práce se věnuji úvahám *de lege ferenda*, k čemuž využiji metodu normativního výzkumu. V následující části práce rozebírám vliv mezinárodních lidsko-právních úmluv na institut určování a popírání otcovství a také vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva a její dopady na právní řád České republiky. V této části práce využiji analytickou metodu zpracování práce.

---

¹ KAČEROVÁ, Eva. *Jaká byla v České republice sňatečnost a rozvodovost?* [online]. csu.cz, [cit. 6. června 2016]. Dostupné na https://www.czso.cz/documents/10180/20555411/1804120628_29.pdf/00096b29-7795-4b2d-b180-ed5a03db767a?version=1.0.

² § 775 OZ.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 127.

Při zpracování práce vycházím z dostupných zdrojů, kterých je poměrně velké množství. Za nejaktuálnější a také nejvíce využívané zdroje lze považovat monografii a komentář od C. H. Beck.^{4 5} Avšak protože nová právní úprava převážně vychází z té předchozí, využívám i zdroje staršího data. Dále pracuji s odbornými články, kterých je také mnoho, a proto jsem vybírám pouze některé. Primárním zdrojem jsou samozřejmě právní předpisy. Velmi důležitým zdrojem je pro mě judikatura, a to jak Ústavního soudu, tak Nejvyššího soudu a Evropského soudu pro lidská práva. V neposlední řadě vycházím i z internetových zdrojů, jejichž zařazení využiji k odkázání na zahraniční právní úpravu, nebo na sněmovní tisky týkající se např. věcného záměru OZ či elektronicky dostupných sborníků.

Práce je rozdělena do pěti kapitol s dalšími podkapitolami. Mimo jednotlivé kapitoly tvoříci stat' práce, obsahuje diplomová práce úvod, závěr, abstrakt a seznam klíčových slov. V první kapitole vymezím základní pojmy, jako je matka, otec, rodičovství, dítě atd. Ve druhé kapitole se věnuji popisu a rozboru zákonných domněnek určování otcovství. V podstatě zrcadlově pak v kapitole třetí popíši a rozeberu problematiku popření otcovství v závislosti na jednotlivých zákonných domněnkách a také otázku popěrného práva dítěte. V kapitole čtvrté rozeberu výše zmíněné procesní zvláštnosti paternitních sporů. V kapitole páté se věnuji vlivu mezinárodních a lidskoprávních úmluv a judikatury Evropského soudu pro lidská práva na právní řád ČR. Tento vliv demonstruji za třech vybraných judikáttech.

Na základě zpracování výše uvedených kapitol učiním závěr, kterým si odpovím na výzkumnou otázku: Je aktuální právní úprava určování a popírání otcovství již dostatečně efektivní a odpovídá evropským standardům, nebo se má ještě kam vyvíjet? Vycházím z hypotézy, že je určitě možný další vývoj této právní úpravy. Především v tom slova smyslu, že třetí právní domněnka určování otcovství, která stále spočívá na tradičním pojetí, kdy za otce je považován muž, který se ženou v rozhodné době souložil, je dle mého názoru pro dnešní dobu ve stávající koncepci nedostatečná. Domnívám se, že vhodnějším řešením by bylo, aby místo muže, který se ženou v rozhodné době souložil, byl za otce dítěte ex lege považován muž, který bude určen specialisty z oboru genetiky na základě analýzy DNA dítěte. Dle mého názoru by měla být tato domněnka novelizována tak, jak bylo navrženo ve věcném záměru nového občanského zákoníku.⁶ Tato úvaha současně koresponduje i s druhou částí výzkumné otázky, jelikož právě v tomto ohledu nevyhovuje právní úprava ČR evropským standardům, protože

---

⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, 366 s.

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 – 975)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, 1380 s.

⁶ Bod 3.2.1.2.1 *Věcného záměru občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LV a v Legislativní radě vlády)* [online]. občanskýzakoik.justice.cz, [cit. 6. června 2016]. Dostupný na http://obcanskýzakoik.justice.cz/images/pdf/vecny_zamer_OZ_2000.pdf.

právní řády některých jiných zemí v Evropě již spočívají na metodě genetického určování otcovství dítěte (např. Německo),⁷ což je dle mého názoru směr, kterým by se měl ubírat vývoj právní úpravy v České republice. V této souvislosti nelze opomenout ani otázku výše zmíněného popěrného práva dítěte, které nová právní úprava nezakotvila, přestože tak bylo avizováno ve vládním návrhu.⁸ Popěrné právo dítěte je úzce spjato s právem dítěte znát svůj původ, přičemž se nabízí otázka, nakolik uplatnění tohoto práva česká právní úprava dítěti umožňuje. I zde vycházím z hypotézy, že ani v tomto případě nelze konstatovat, že právní úprava ČR vyhovuje evropským standardům, zejména s ohledem na příslušná ustanovení Úmluvy o právech dítěte⁹ a Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.¹⁰

---

⁷ Srov. § 1598 a násl. *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)* [online]. [gesetze-im-internet.de](https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf), [cit. 10. června 2016]. Dostupný na <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>.

⁸ § 735 *Vládního návrhu č. 835 nového občanského zákoníku z dubna 2009* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 20. června 2016]. Dostupného na

http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku__duben_2009_.pdf.

⁹ čl. 7 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

¹⁰ čl. 8 Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb. m. s., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole jsou vymezeny základní pojmy dotýkající se problematiky paternitních sporů, které budou následně zmiňovány v celé práci. Jejich výčet není vyčerpávající, věnuji se zde pouze stručnému vysvětlení těch pojmů, které považuji za nejdůležitější.

1.1 Rodina

Rodina je základní jednotkou státu a zároveň je ústředním pojmem rodinného práva. Tento pojem není v českém právním řádu nijak definován. Dle judikatury Ústavního soudu (dále jen „ÚS“) rodina představuje primárně biologické pouto a následně i sociální instituci, která je tvořena společenstvím blízkých osob, mezi nimiž existují úzké příbuzenské, emoční, ekonomické a další vazby a která je determinována právní úpravou.^{11 12} Dle doc. Králíčkové můžeme pojem rodina vymezit jako: „*životní společenství založené na manželství nebo obdobném lidském svazku, jako je nesezdané soužití druba a družky apod.*“¹³ Rodinu kromě tohoto základního svazku tvoří i další lidé v širším okolí. Jedná se zejména o ty, kteří žijí společným způsobem života, jsou si vzájemně blízcí, mnohdy žijí i ve společné domácnosti, a spojují je buď intimní pouta, nebo i další osobní, příbuzenské či majetkové vztahy.¹⁴ Všechna subjektivní rodinná práva i všechna práva statusová jsou stejně jako jiná soukromá práva pod ochranou soudní moci, což plyne především ze zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), ve spojitosti se zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) a se zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZZŘ“).¹⁵

1.2 Určení rodičovství

Vztahy mezi rodiči a dětmi lze považovat za jedny z nejdůležitějších mezilidských vztahů, které existují. Vzhledem k ochraně zájmů dítěte je tak dán enormní zájem společnosti jako celku na co nejrychlejším a nejjistějším určení těchto vztahů tak, aby mohly být stabilizovány.¹⁶ Platná právní úprava v ČR dlouhodobě vychází ze staré římskoprávní zásady *mater semper certa est, pater semper incertus* neboli „matka je vždy jistá, otec nejistý“ Je tedy respektován fakt porodu.¹⁷

¹¹ Srov. Nález ÚS ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

¹² HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 215.

¹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 4.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 186.

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 127.

Přestože ve většině případů odpovídá biologické rodičovství, resp. otcovství, i otcovství právnímu a sociálnímu, což lze považovat za ideální stav, není tomu tak vždy. A právě tehdy může dojít k určování a popírání otcovství s intervencí soudu. I když se se liší názory na to, zda je dobré na základě biologického otcovství například narušit velmi dobře fungující sociální nebo právní otcovství, je třeba zmínit přirozené právo dítěte znát svůj původ, jenž mu přiznává čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, která je podrobněji rozebrána v kapitole 6.1.1 této práce.¹⁸

Na nalezení rovnováhy mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím klade důraz jak judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), tak judikatura ÚS. Z judikatury ESLP a jeho jurisdikce lze vyzorovat respekt k biologickému otcovství, které by mělo převážet nad právní domněnkou (např. viz Kroon a ostatní vs. Nizozemí rozebraný v kapitole 6.2.2 této práce). Naproti tomu Ústavní soud ČR, přestože také klade důraz na biologické pouto, považuje za důležité akceptovat i sociální rozměr rodiny jako takové.¹⁹ ÚS konstatoval, že mezi právním či sociálním otcem a dítětem se i přes absenci biologického otcovství může vyvinout tak silná sociální a citová vazba, která je rovněž hodna požívat právní ochrany soukromého a rodinného života.^{20 21}

Určení rodičovství má pro každé dítě zásadní význam, jelikož právě na základě pokrevního pouta a určení mateřství a otcovství jsou založeny širší příbuzenské vazby, zejména s prarodiči, sourozenci a dalšími příbuznými.²²

1.3 Mater semper certa est

Mateřství je klíčový statusový poměr, jehož založení má velký vliv na všechny další poměry, které jím mají být založeny, zejména se jedná o otcovství a příbuzenství jako takové.²³ Zákon v § 775 OZ výslovně stanoví, že matkou dítěte je žena, která je porodila.²⁴ Jelikož se jedná o statusovou věc, je zřejmé, že se jedná o ustanovení kogentního charakteru, od kterého není možné se jednostranně, ale ani smluvně odchýlit.²⁵

Tak tomu bylo i za předchozí právní úpravy, kterou představoval zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoR“).²⁶ Toto ustanovení bylo v tomto znění zařazeno do tohoto zákona provedením tzv. velké novely zák. č. 91/1998 Sb., zejména z toho

---

¹⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Přirozené právo dítěte znát svůj původ a jeho ochrana v českém civilním právu. In *Ochrana práv maloleťch v civilnom procese. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007, s. 68.*

¹⁹ HOLUB: *Zákon o rodině s komentářem...*, s. 214.

²⁰ Srov. Nález ÚS ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

²¹ STANĚK, Pavel. Nová právní úprava popírání otcovství. *Rodinné listy*, č. 4/2012, s. 23.

²² § 771 OZ.

²³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 127.

²⁴ § 775 OZ.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 127.

²⁶ § 50a ZoR.

důvodu, aby se předešlo jakékoliv pochybnosti při určení mateřství i v případě, kdy je provedeno lékaři umělé oplodnění darovaným vajíčkem.²⁷

1.4 Pater semper incertus

Otcovství je hned po mateřství tím nejvýznamnějším statusovým poměrem v životě dítěte, jelikož každé narozené dítě má v prvním stupni příbuzenství v přímé linii matku a otce. Založení tohoto poměru je velmi důležité, zejména pro určení širšího příbuzenství, a také pro samotný rodinný život dítěte.²⁸

Můžeme rozlišovat otcovství biologické, právní a sociální. Biologickým otcem dítěte je takový muž, který dítě zplodil. Vzhledem k aktuální koncepci našeho právního řádu, který spočívá na třech vyvratitelných právních domněnkách, se tento muž (pokud samozřejmě není biologické otcovství současně v souladu s otcovstvím právním, nebo sociálním) stane otcem na základě aplikace třetí domněnky, kdy bude otcovství určeno soudem. Za biologického otce můžeme dle § 783 odst. 2 OZ považovat takového muže, který s matkou dítěte souložil v tzv. kritické době.²⁹ Blíže se této domněnce budu věnovat v následující kapitole, kde ji podrobně rozeberu.

Právním otcem je takový muž, který je zapsán do rodného listu dítěte, bez ohledu na to, zda je právní otcovství v souladu nebo v nesouladu s otcovstvím biologickým, nebo sociálním. Takový otec je zapsán do rodného listu na základě jedné ze tří zákonných vyvratitelných domněnek. Primárně se uplatní první domněnka, která stanoví, že jako otec dítěte je zapsán manžel matky.³⁰ Pokud je tato domněnka vyloučena, je zapsán ten, kdo otcovství k dítěti založil souhlasným prohlášením o tom, že je otcem dítěte³¹ a pokud nikdo otcovství k dítěti souhlasně neprohlásil, je zapsán ten, kdo s matkou souložil v tzv. kritické době.³² Někdy je právní otec také nazýván tzv. „matrikovým otcem“.³³ Je třeba zmínit, že právnímu otci plynou z tohoto vztahu základní práva a povinnosti vůči dítěti, ať už se jedná o výživné, nebo o samotnou péči o dítě. Tyto povinnosti vůči dítěti, které mu plynou ex lege, je povinen jako právní otec plnit. V případě, kdy neplní tyto povinnosti řádně, lze toto plnění vymáhat soudně.

Sociálním otcem je takový muž, mezi nímž a dítětem jsou vytvořeny silné emocionální vazby, bez ohledu na to, zda je současně i otcem právním, nebo biologickým. Nejčastěji se bude

---

²⁷ HOLUB: *Zákon o rodině s komentářem...*, s. 209.

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 135.

²⁹ § 783 odst. 2 OZ.

³⁰ § 776 odst. 1 OZ.

³¹ § 779 odst. 1 OZ.

³² § 783 odst. 2 OZ.

³³ TURONOVÁ, Jana. VOJTOVÁ, Tereza. Otec jako slabší strana. In *COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1. edition*. Brno: Masaryk University, 2010 [online]. law.muni.cz, [cit. 16. června 2016]. Dostupné na https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/slabi/Vojtova_Tereza__1655_.pdf.

jednat o muže, který žije s matkou dítěte a s dítětem ve společné domácnosti a současně se podílí na výchově dítěte a na zajišťování životních potřeb dítěte spolu s matkou. Občanský zákoník stanoví v § 885 podmínku žití sociálního otce a dítěte v jedné rodinné domácnosti.³⁴ Zde můžeme sledovat vývoj právní úpravy, jelikož v předchozí právní úpravě byla kromě podmínky žití ve společné domácnosti stanovena ještě další podmínka – uzavření manželství s matkou dítěte.³⁵ Aktuální právní úprava OZ se vyvinula dokonce natolik, že v druhé větě § 885 stanoví, že ustanovení platí obdobně i pro registrované partnerství, pokud je opět naplněna podmínka společného žití v jedné domácnosti. To, že má registrovaný partner rodiče dítěte nejen právo, ale i povinnost, podílet se na výchově a péči o dítě stanoví mj. i § 13 odst. 1 a 3 zák. č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „RegP“).³⁶ ³⁷ Tento vývoj právní úpravy hodnotím jako velice pozitivní, jelikož jí byl rozšířen okruh osob, které lze za sociální otce považovat, čímž jsou efektivněji zajištěny životní potřeby dítěte.

1.5 Dítě

V této práci používám pojem dítě spíše jako označení pro celoživotní příbuzenský vztah, nebo poměr mezi rodiči a dítětem, nehledě na dosažení zletilosti tohoto dítěte. Mám za to, že vždy budeme dětmi našich rodičů, přestože svým aktuálním věkem mnohdy již označení dítěte vyhovovat nebudeme.

Je třeba zmínit, že např. Úmluva o právech dítěte definuje pojem dítě naprosto odlišně. Ve svém článku 1 stanoví, že: „Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve.“³⁸ Zde je tedy pojem dítě vázán striktně na dosažení zletilosti.

---

³⁴ § 885 OZ.

³⁵ § 33 ZoR.

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 929.

³⁷ § 13 odst. 1 a 3 zák. č. 115/2006 Sb., RegP.

³⁸ čl. 1 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

2 Určování otcovství

V právní úpravě České republiky, týkající se určování otcovství, převládá tradiční pojetí, kdy určování otcovství setrvává na třech vyvratitelných právních domněnkách, což znamená, že platí jen do té chvíle, než je prokázán opak. Toto pojetí je projevem tradiční římskoprávní zásady *mater semper certa est, pater incertus*, zmíněné již v předešlé kapitole, na kterou lze navázat slovy *pater vero ist est, quem nuptiae demonstrant*, tedy že otcem je ten, na koho ukazují domněnky.³⁹

Právní úprava zde reflektuje hlavně všeobecnou zkušenost, kdo bývá nejčastěji otcem dítěte – proto první domněnka svědčí manželovi matky, druhá tomu, jehož otcovství bylo určeno na základě souhlasného prohlášení obou rodičů, a třetí tomu, kdo s matkou souložil v tzv. kritické době. Tyto domněnky se uplatňují postupně, v zákonem striktně stanoveném pořadí. Jestliže uplatníme jednu domněnku, automaticky tím vyloučíme možnost uplatnění dalších domněnek. Tyto další domněnky bychom mohli uplatnit jedině tehdy, pokud by první uplatněná domněnka byla úspěšně vyvrácena, opět bychom ale museli postupovat dle zákonného pořadí domněnek.⁴⁰

2.1 Určování dle první domněnky

První domněnka určení otcovství je stanovena v § 776 odst. 1 OZ: „*Narodí – li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem je manžel matky.*“⁴¹

Jedná se o domněnku poměrně rozsáhlou, která vychází vstříc faktu, kdo je nejčastěji nebo nejpravděpodobněji otcem dítěte.⁴² Dalším podkladem pro vhodnost zákonnosti této domněnky je jistě § 678 odst. 2 OZ, který stanoví povinnost manželů být si věrni a také veřejný zájem na stabilitě statusových poměrů.⁴³

Důvod ustanovení výše zmíněných tří set dní od zániku manželství plyne zejména z historického kontextu, kdy tato doba funguje jako jakási ochranná doba, která má chránit děti, které se narodí po smrti svých otců.⁴⁴ V případě zániku manželství rozvodem nebo prohlášením manželství za neplatné počíná ochranná doba plynout dnem, který následuje po skutečnosti, která je rozhodná pro její počátek.⁴⁵ V těchto případech je rozhodující ten den, kdy rozhodnutí o rozvodu nebo o prohlášení manželství za neplatné nabylo právní moci. V případě zániku

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 187.

⁴⁰ Tamtéž, s. 193.

⁴¹ § 776 odst. 1 OZ.

⁴² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 193.

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné .....*, s. 136.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ § 605 odst. 1 OZ.

manželství smrtí jednoho z manželů je rozhodující ten den, který je uveden v úmrtním listu.⁴⁶ V případě zániku manželství prohlášením jednoho z nich za mrtvého je rozhodující ten den, který je v rozhodnutí určen jako den smrti tohoto manžela.⁴⁷ V případě prohlášení jednoho z manželů za nezvěstného je rozhodný ten den, kdy nastaly účinky prohlášení za nezvěstného, přestože toto není zákonný důvod zániku manželství.^{48 49} V případě, kdy se jeden z manželů podrobí lékařskému zákroku, spočívajícím ve změně pohlaví, dochází k zániku manželství *ex lege* a rozhodujícím dnem pro začátek plynutí ochranné doby je ten den, který je uvedený v potvrzení, které dotyčné osobě vydá poskytovatel zdravotnických služeb.^{50 51}

Zvláštním případem, který může nastat v souvislosti s domněnkou otcovství vznikajícího na základě manželského svazku mezi ženou a mužem, je případ, kdy se žena rozvede se svým manželem v době, kdy je již těhotná a znovu se provdá za jiného muže. Dítě se pak narodí sice do druhého manželství, ale ve výše zmíněné ochranné době, tedy před uplynutím třístého dne od zániku předchozího manželství. V takovém případě § 776 odst. 2 OZ stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že se má za to, že otcem je manžel pozdější.⁵² Zákon zde z pochopitelných důvodů řeší tuto konkurenci domněnek otcovství mezi manželem bývalým a současným tak, že upřednostňuje otcovství nového manžela matky, jelikož lze předpokládat, že žena uzavírá nové manželství právě s tím mužem, se kterým zplodila dítě.⁵³ Pokud by ale tento druhý manžel své otcovství popřel před soudem a byl by úspěšný, pak by se mělo za to, že první domněnka určení otcovství svědčí manželovi předchozímu.⁵⁴ V takovém případě zákon stanovuje popěrnou lhůtu pro manžela dřívějšího, který má šest měsíců na to aby otcovství popřel. Tato subjektivní lhůta začíná běžet den po dni, kdy se dozvěděl o rozhodnutí.⁵⁵ Toto ustanovení je projevem dvojího významu, zaprvé se jedná o normu určující počátek běhu lhůtu a zadruhé je na základě této normy aplikována domněnka otcovství svědčící dřívějšímu manželovi matky, pokud popěrná lhůta marně uplyne.⁵⁶

Právní úprava plynule navazuje na předchozí právní úpravu, což připisují tomu, že se zákonodárcům zdála dostatečně efektivní, a proto nebyl shledán důvod k její změně. První domněnka dle mého názoru odpovídá evropským standardům, kdy většina právních řádů

---

⁴⁶ § 26 odst. 1 OZ.

⁴⁷ § 71 odst. 1 OZ.

⁴⁸ § 66 odst. 1 OZ.

⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 137.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ § 29 OZ.

⁵² § 776 odst. 2 OZ.

⁵³ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 34.

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 137.

⁵⁵ § 788 OZ.

⁵⁶ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 35.

ostatních zemí je rovněž vystavěna na vyvratitelné právní domněnce, která primárně svědčí manželku matky dítěte.⁵⁷

2.2 Určování dle druhé domněnky

Druhá domněnka určení otcovství je stanovena v § 779 odst. 1 OZ: „Nedojde – li k určení otcovství podle § 776, 777 nebo 778, má se za to, že otcem je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže. Takto lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, je – li již počato.“⁵⁸

Tato domněnka přichází na řadu tehdy, pokud není určeno otcovství na základě první domněnky, nebo pokud je takové otcovství k dítěti úspěšně popřeno. Zde zákon vychází z předpokladu, že nejpravděpodobněji bude otcem dítěte muž, který se k otcovství dobrovolně hlásí.⁵⁹ Jedná se tedy o jakousi dohodu mezi matkou dítěte a putativním (domnělým) otcem dítěte o tom, že narozené dítě je jejich společným dítětem. Nejčastěji je tato domněnka uplatněna mezi partnery, kteří spolu sice trvale žijí v partnerském svazku, avšak nejsou manželé. Tato hypotéza však není podmínkou k tomu, aby byla uplatněna druhá domněnka určení otcovství. V tomto případě neběží žádné lhůty k uplatnění otcovských práv k dítěti, na základě této domněnky lze určit otcovství i k dítěti, které již dosáhlo zletilosti.⁶⁰ V případě, že by nastala situace, kdy partneri souhlasně prohlásí otcovství k dítěti a následně se žena provdá za jiného muže, bude toto prohlášení zcela irelevantní a bude upřednostněno určení otcovství dle první domněnky.⁶¹

Právní úprava dále stanoví, že příslušným orgánem k souhlasnému prohlášení rodičů je buď soud, nebo matriční úřad.⁶² Z tohoto pravidla existují dvě výjimky, jedná se o případy, kdy otcovství uznává nezletilý rodič. V takovém případě je možnost souhlasného prohlášení před matričním úřadem vyloučena. Je zde speciální právní úprava stanovující, že nezletilý otec je povinen činit prohlášení pouze před soudem.⁶³ Nová právní úprava zakotvila oproti předchozí právní úpravě ještě další výjimku, týkající se souhlasného prohlášení osoby, která není plně svéprávná. Taková osoba je taktéž povinna činit prohlášení výhradně před soudem. Soud pak v návaznosti na všechny okolnosti případu posoudí, zda je tato osoba schopná jednat sama, pokud ne, ustanoví jí opatrovníka pro další řízení před soudem.⁶⁴ Za předpokladu, že je muži

⁵⁷ Srov. § 1592 bod 1 *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)* [online]. gesetz-im-internet.de, [cit. 12. června 2016]...

⁵⁸ § 779 odst. 1 OZ.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 198.

⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 141.

⁶¹ Srov. Nález ÚS ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2851/10.

⁶² § 779 odst. 2 OZ.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ § 780 OZ.

ustanoven opatrovník, je rozhodnuto o otcovství bez výslovného prohlášení otce, což předchozí právní úprava neumožňovala.⁶⁵

Další změnou právní úpravy je naopak nově neexistence výjimky pro matku, která trpí duševní poruchou. Její prohlášení na základě § 52 odst. 3 ZoR nebylo třeba, nemohla – li pro duševní poruchu posoudit význam svého jednání, nebo bylo – li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou.⁶⁶ V této souvislosti zákon nově stanoví v § 781 OZ, že: „*Nemůže – li matka pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení nebo je – li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou, není možné určit otcovství souhlasným prohlášením.*“⁶⁷ V tomto případě bude možné určit otcovství pouze v rámci meritorního řízení o určení otcovství.⁶⁸ Myslím, že takto upravená právní úprava je krok správným směrem, jelikož je nesmysl, aby souhlasné prohlášení obsahovalo jen prohlášení putativního otce.

Souhlasné prohlášení lze považovat za zvláštní projev vůle obou stran, konkrétně se jedná o dvě jednostranná právní jednání.⁶⁹ Ze zákona plyne, že prohlášení musí být činěno osobně, jedinou výjimkou je v případě, kdy je ustanoven opatrovník osobě, která je omezena ve svéprávnosti.⁷⁰ V takovém případě je opatrovník oprávněn jménem nesvéprávného prohlásit otcovství k dítěti.⁷¹ Co se formy týče, vztahuje se na toto prohlášení platná a účinná právní úprava týkající se právního jednání obecně.⁷²

Je třeba zmínit, že po zrušení popěrného práva nejvyššího státního zástupce (blíže rozebráno v kapitole 6.3 této práce) s účinností od 1. 1. 2014,⁷³ zůstává druhá domněnka určení otcovství jedinou domněnkou, do které lze zasáhnout ze strany státu. Soud může *ex officio* zahájit řízení o popření otcovství, které bylo založeno druhu domněnkou, jestliže je zřejmé, že matrikový otec nemůže být otcem dítěte a vyžaduje – li to zřejmý zájem dítěte.⁷⁴ Toto právo státu zahájit řízení o popření otcovství určeného dle druhé domněnky otcovství i bez návrhu, je zakotveno zejména z toho důvodu, aby nedocházelo k účelovému určování otcovství. Případní otcové by takovým určením mohli sledovat primárně své zájmy spočívající např. ve finančním obohacení, nabytí státního občanství ČR atd.^{75 76}

⁶⁵ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 38.

⁶⁶ § 52 odst. 3 ZoR.

⁶⁷ § 781 OZ.

⁶⁸ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 36.

⁶⁹ Před účinností OZ se jednalo o dva jednostranné právní úkony.

⁷⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 143.

⁷¹ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 35 - 36.

⁷² § 545 a násl. v souv. s § 782 OZ.

⁷³ ŠÍNOVÁ, Renáta. *K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014* [online]. bulletin-advokacie.cz, 21. 1. 2015 [cit. 1. srpna 2016]. Dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-novinkam-v-pravni-uprave-urcovani-a-popirani-rodicovstvi-po-1-1-2014?browser=mobi>.

⁷⁴ § 793 OZ.

⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 145.

2.3 Určování dle třetí domněnky

Třetí domněnka určení otcovství je stanovena v § 783 odst. 1, 2 OZ: (1) „Nedojde – li k určení otcovství podle § 776, 777 nebo 778, ani podle § 779, může matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil soud.“ (2) Má se za to, že otcem je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.“⁷⁷ Nová právní úprava zkrátila oproti předchozí úpravě dobu plynoucí od soulože do narození dítěte ze 180 dní na 160 dní.⁷⁸ Druhý mezní bod stanovující hranici 300 dní zůstal nezměněn.⁷⁹

Tato domněnka přichází na řadu tehdy, pokud není určeno otcovství na základě první nebo druhé zákonné domněnky, nebo pokud je takové otcovství k dítěti úspěšně popřeno. Je to poměrně speciální případ, jelikož zde je otcovství určeno v řízení před soudem.⁸⁰ Zákon nestanoví žádné lhůty, ve kterých by se mělo určit otcovství tímto způsobem, může být tedy uplatněna kdykoliv, přičemž nezáleží na tom, zda je dítě nezletilé, nebo již zletilé.⁸¹ Statusový poměr otce k dítěti je založen dnem, kdy rozsudek, kterým bylo otcovství určeno, nabude právní moci.⁸²

Skutkově tedy tato domněnka spočívá na souloži v rozhodné době, ovšem zákon soulož nikde nedefinuje. Tradičně je za ní považováno *immisio penis in vaginam*,⁸³ ovšem pro potřeby aplikace této domněnky je třeba považovat jakoukoliv sexuální praktiku, u které je možné oplodnit ženu. Je třeba zmínit, že samotný úmysl zplodit dítě, je pro její aplikaci zcela irelevantní.⁸⁴

Hlavní problém takto koncipované právní úpravy shledávám v její rigiditě a kontinuitě, kterou drží v návaznosti na starou právní úpravu. Třetí domněnka spočívá na tradičním pojetí, kdy určení otcovství závisí na prokázání soulože muže a ženy v rozhodné době. Domnívám se ale, že v dnešní době lékařského a technického pokroku, kdy je znalecké dokazování odborníků z oblasti genetiky na tak vysoké úrovni, že lze metodou profilování DNA nejen putativního otce vyloučit, ale také pravého otce určit s pravděpodobností, která dosahuje až neuvěřitelných 99 %, mělo by se využívat zejména této metody určování otcovství.⁸⁵

---

⁷⁶ § 7 zák. č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky).

⁷⁷ § 783 odst. 1, 2 OZ.

⁷⁸ § 54 odst. 1 ZoR.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 202.

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 146.

⁸² Tamtéž, s. 149.

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 556.

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 147.

⁸⁵ Tamtéž.

Dle mého názoru měla být uzákoněna třetí domněnka určování otcovství v takovém znění, v jakém je zamýšlena ve věcném záměru občanského zákoníku, který ve svém bodě 3. 2. 1. 2. 1 uvádí následující: „*Úprava domněnek otcovství bude v zásadě shodná s dosavadní, přičemž formulace třetí domněnky bude upravena tak, aby odpovídala evropským standardům.*“⁸⁶ Myslím si, že je velkým nedostatkem platné a účinné právní úpravy, že bylo nakonec upuštěno od věcného záměru občanského zákoníku. Dle stávající koncepce třetí domněnky opravdu nelze říct, že by naše právní úprava odpovídala evropským standardům, za které lze mj. považovat právě metody určování rodičovství na základě DNA analýzy. Mám za to, že přestože je tato domněnka vystavěna na „souloži v kritické době“, v praxi bude dokazování v rámci soudního řízení nejčastěji probíhat na základě profilování DNA analýzy, tudíž nevidím důvod v setrvání na tradičním znění třetí domněnky. Lze snad jen doufat, že OZ bude co nejdříve opět novelizován a již bude reflektovat moderní vývoj v oblasti paternitních sporů. Ostatně i ÚS se k tomuto vyjádřil tak, že koncepce spočívající na souloži v kritické době je s ohledem na genetické testy již překonána.^{87 88}

Platná a účinná právní úprava nezhojila, dle mého názoru, nedostatek předchozí právní úpravy, který vidím v nulové možnosti biologického otce stát se i právním otcem dítěte tehdy, pokud mu nesvědčí první domněnka otcovství jakožto manželu matky a zároveň matka dítěte označila za otce jiného muže, který s tímto označením souhlasil a bylo tedy jeho otcovství uznáno a do rodného listu dítěte zapsáno na základě souhlasného prohlášení partnerů. Oprávnění tohoto muže, který se domnívá, že je otcem narozeného dítěte, je tedy pouze dočasné a je omezené tím okamžikem, kdy dojde k určení otcovství na základě souhlasného prohlášení matky a jiného muže.⁸⁹ Aktivní legitimace tohoto putativního otce však zůstává zachována tehdy, pokud podá návrh na určení otcovství dle § 783 OZ ještě před tím, než je založeno otcovství k dítěti na základě souhlasného prohlášení, které se musí stát účinným, což je k okamžiku zápisu do matriční knihy. Je tomu tak z toho důvodu, že nelze akceptovat, aby matka v rámci řízení o určení otcovství mohla jako účastník svým jednáním degradovat nebo oslabit aktivní legitimaci navrhovatele k zahájení a vedení řízení o určení otcovství. Za těchto okolností by souhlasné prohlášení nabylo účinnosti až tehdy, kdy by byl návrh na určení otcovství podaný putativním otcem zamítnut a toto rozhodnutí by se stalo pravomocným.⁹⁰

---

⁸⁶ Bod 3.2.1.2.1 *Věcného záměru občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LV a v Legislativní radě vlády)* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 6. června 2016]...

⁸⁷ Srov. Nález ÚS ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 146.

⁸⁹ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 51.

⁹⁰ Tamtéž.

Dalším aktivně legitimovaným k podání návrhu na určení otcovství ve smyslu § 783 OZ je dítě. K takové situaci dojde tehdy, pokud není určeno otcovství souhlasným prohlášením rodičů a matka nepodá návrh na určení otcovství v přiměřené době.⁹¹ Za těchto okolností je dítěti ustanoven opatrovník ve zvláštním řízení dle § 44 ZZŘ. Tento opatrovník je oprávněn nejen k podání návrhu na určení otcovství, ale také k samotnému zastupování dítěte v tomto řízení.⁹² Z dikce § 415 odst. 3 ZZŘ však ani neplyne, že by byla zákonem vyloučena možnost, aby podalo návrh na zahájení řízení samo dítě, samozřejmě za předpokladu, že takovému podání návrhu odpovídají jeho rozumové schopnosti. V samotném probíhající řízení by však byl opět dítěti ustanoven kolizní opatrovník, jehož úkolem by bylo dítě v řízení zastupovat, jelikož matka dítěte by byla sama účastníkem tohoto řízení, a tak by ho nemohla zastupovat ona.⁹³

2.4 Asistovaná reprodukce v souvislosti s určováním otcovství

Tato domněnka bývá někdy nazývána jako „první a půltá“ domněnka určení otcovství. Je stanovena v § 778 OZ: „Narodí – li se dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas.“⁹⁴ Domněnka je vázána přímo na mužův souhlas k umělému oplodnění, bez ohledu na to, zda je k inseminaci použit jeho genetický materiál, nebo genetický materiál cizího muže.⁹⁵ Tento souhlas může být mužem odvolán a umělé oplodnění za těchto okolností nelze provést.⁹⁶ Souhlas se stává neúčinným⁹⁷ v případě, že byl odvolán vůči všem zúčastněným, tedy nejen vůči matce, ale i vůči zdravotnickému zařízení, které mělo umělé oplodnění provést.⁹⁸

Jedná se o určité specifikum mezi ostatními domněnkami, jelikož ty jsou založeny na určité pravděpodobnosti, vystavené na všeobecné zkušenosti, že muž, jehož domněnka označuje, je pravděpodobně biologickým otcem dítěte. V případě uplatnění „první a půltá“ domněnky jsou však možné dvě alternativy. V prvním případě se narodí dítě díky asistované reprodukci, ke které byl použit genetický materiál muže, který s ženou tvoří neplodný pár, ale není jisté, že žena neotěhotněla jinak (resp. způsobem jiným, než pomocí metody asistované reprodukce). Tato alternativa tedy koresponduje s ostatními domněnkami, na rozdíl od té druhé alternativy. Ta spočívá v situaci, kdy se k asistované reprodukci použije genetický materiál jiného muže. V tomto případě je tedy jisté, že muž, který dal k umělému oplodnění ženy souhlas, na základě kterého se

---

⁹¹ § 783 OZ.

⁹² SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí* ..., s. 51.

⁹³ Tamtéž, s. 51 – 52.

⁹⁴ § 778 OZ.

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné* ..., s. 141.

⁹⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II.* ..., s. 535.

⁹⁷ Souhlas se stává neúčinným ve smyslu § 570 odst. 1 OZ od toho okamžiku, kdy projev vůle dojde nepřítomné osobě.

⁹⁸ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí* ..., s. 27.

stává právním otcem dítěte, zcela jistě není zároveň otcem biologickým. Zde zákon tedy deklaruje otcovství nikoliv na základě pravděpodobného biologického původu dítěte, ale na prosté skutečnosti, že muž souhlasil s umělým oplodněním ženy a z tohoto právního jednání mu budou plynout práva a povinnosti k dítěti jako právnímu otcovi. Jedná se tedy o případ právní fikce, avšak nikoliv domněnky, tak jak je tomu v ostatních případech.⁹⁹

Toto ustanovení má tvořit „pojistku“ proti lehkovážnému přístupu partnerů k početí dítěte pomocí umělého oplodnění. Zároveň je i prevencí proti případu, kdy by osamělá žena využila neplodného muže k tomu, aby jeho prostřednictvím získala cestou asistované reprodukce dítě, přičemž by vytvořili neplodný pár a ona by mu slíbila, že nebude činit žádné kroky, které by ho učinily matrikovým otcem.¹⁰⁰

Asistovanou reprodukci upravuje platný a účinný zák. č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „ZoSZS“). Předchozí právní úprava byla obsažena v zák. č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoPZL“).¹⁰¹ Zajímavostí je, že jelikož se jedná o lékařský zákrok, dává s ním souhlas jak muž, tak žena, které je tento zákrok proveden.¹⁰² Zákon stanoví podmínky, které musí splňovat žena, která má podstoupit umělé oplodnění, týkající se jejího věku¹⁰³, způsobilosti k právním úkonům¹⁰⁴ a dále také vztahu, který má k muži, jenž dává k provedení zákroku souhlas. Nesmí se jednat o příbuzenský vztah vylučující uzavření manželství.¹⁰⁵

Muž, který dal souhlas s umělým oplodněním ženy, je zapsán jako otec dítěte na základě svého písemného prohlášení a které je potvrzeno poskytovatelem zdravotních služeb.¹⁰⁶ Zákon v tomto případě tedy obdobně jako u souhlasného prohlášení partnerů o určení otcovství k dítěti staví na autonomii vůle muže a ženy a na jejich společné dohodě ohledně určení otcovství.¹⁰⁷

Právní základ týkající se problematiky asistované reprodukce bezprostředně předcházející ZoSZS, byl upraven zákonem č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů.¹⁰⁸ Tento zákon upravoval dvě věcné oblasti – výzkum embryonálních buněk a asistovanou

---

⁹⁹ FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum*, 2007, č. 4, s. 130.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 129.

¹⁰¹ § 27d a násl. ZoPZL.

¹⁰² § 8 odst. 3 ZoSZS.

¹⁰³ § 6 odst. 1 ZoSZS.

¹⁰⁴ § 7 odst. 2 ZoSZS.

¹⁰⁵ § 6 odst. 2 ZoSZS.

¹⁰⁶ § 16 odst. 3 písm. b) zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 141.

¹⁰⁸ Tento zákon znovelezoval zák. č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, zák. č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních.

reprodukcí.¹⁰⁹ Asistovaná reprodukce zde byla definována jako: „*postupy a metody, při kterých dochází k manipulaci se zárodečnými buňkami nebo s embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem léčby neplodnosti ženy nebo muže*“.¹¹⁰ Tato dikce, ze které plyne léčba neplodnosti jako účel tohoto zákroku má své opodstatnění, jelikož v některých zahraničních právních úpravách¹¹¹ asistovaná reprodukce může sloužit i jako „služba“ pro osamělou ženu, nebo pro lesbický pár, aniž by tyto ženy musely prokazovat, že jsou neplodné, nebo by byla asistovaná reprodukce zákonem vázána na souhlas muže.¹¹² Zákonomárci tedy dikcí, kterou zvolil, vyloučil tento okruh osob z možných žadatelů o provedení asistované reprodukce v ČR. Přestože lze shledat aktuální koncepci asistované reprodukce v právní řádu ČR za vyhovující evropským standardům, např. co se týče nemožnosti jí provést po odvolání souhlasu muže,¹¹³ *de lege ferenda* bych uvítala rozšíření okruhu možných žadatelů na ženu, která se rozhodla vychovávat své dítě sama, pár, který uzavřel registrované partnerství aj.

2.5 Konverze první domněnky v druhou domněnku

Platná a účinná právní úprava zakotvila významný institut, který zohledňuje fakt vysoké rozvodovosti a také skutečnost, že v mnoha rodinách muž vychovává dítě, jehož není biologickým otcem. Zákon tedy nově umožňuje, aby právní rodičovství bylo co nejdříve v souladu s biologickým a sociálním rodičovstvím, aniž by muselo dojít k samotnému řízení o popření otcovství určeného na základě první domněnky.¹¹⁴

Dle § 777 odst. 1 OZ: „*Narodí – li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třetím dnem po rozvodu manželství a manžel, popřípadě bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, má se za to, že otcem je tento muž, připojí – li se matka k oběma prohlášením.*“¹¹⁵ Tento návrh na společné prohlášení lze podat nejpozději do uplynutí jednoho roku od narození dítěte.¹¹⁶ Překážkou podání návrhu není ani prohlášení manželství za neplatné.¹¹⁷ K nasciturovi však toto prohlášení nelze učinit.¹¹⁸ Podmínkou k tomuto prohlášení je, že k němu nemůže dojít dříve, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství.¹¹⁹

¹⁰⁹ FRINTA: Asistovaná reprodukce – nová právní ..., s. 123.

¹¹⁰ § 27d zák. č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ Srov. Act. 42 *Human Fertilisation and Embryology Act 2008* [online]. legislation.gov.uk, [cit. 8. srpna 2016]. Dostupné na http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/pdfs/ukpga_20080022_en.pdf.

¹¹² FRINTA: Asistovaná reprodukce – nová právní ..., s. 124.

¹¹³ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 10. 4. 2007, č. 6339/05, Evans proti Velké Británii.

¹¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 138.

¹¹⁵ § 771 odst. 1 OZ.

¹¹⁶ § 771 odst. 2 OZ.

¹¹⁷ § 771 odst. 4 OZ.

¹¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 138.

¹¹⁹ § 777 odst. 3 OZ.

V předchozí právní úpravě byl tento institut zakotven pouze částečně, kdy bylo stanoveno, že za zákonem stanovených podmínek lze považovat otcovství manžela za vyloučené na základě souhlasného prohlášení matky, manžela a muže, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, avšak toto prohlášení se činilo striktně v rámci meritorního řízení o popření otcovství.¹²⁰ Nyní je toto prohlášení činěno mimo samotné řízení o popření otcovství.¹²¹ Soud posoudí prohlášení účastníků týkající se dítěte a pokud shledá, že existují okolnosti, které předpokládá zákon, informuje matriční úřad o tom, že dítěti byl určen jiný otec, aniž by však vydal samotné rozhodnutí o popření či určení otcovství. Dle dr. Svobody toto „sdělení soudu reálně plní funkci soudního rozhodnutí o otcovství“.¹²²

Domnívám se, že takto stanovená právní úprava je zvolená velmi vhodně a uvádí biologické a právní otcovství do souladu v přijatelném časovém úseku, když stanoví lhůtu pro podání návrhu na společné prohlášení jeden rok od narození dítěte, což se mi jeví jako dostatečné. To, že soud nevydává konkrétní rozhodnutí a matriční úřad provádí změnu v osobních údajích dítěte na základě výslovného oznámení soudu neshledávám problematickým, jelikož soud samozřejmě posoudí konkrétní okolnosti případu z hmotněprávní i procesněprávní stránky a na matriční úřad se obrátí pouze tehdy, pokud shledá vše korektním. Tedy proběhne stejná procedura, jaká by proběhla, kdyby bylo vydáváno samotné rozhodnutí.

---

¹²⁰ § 58 odst. 1 ZoR.

¹²¹ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 46.

¹²² Tamtéž, s. 47.

3 Popírání otcovství

Z díkce vyvratitelných právních domněnek určujících otcovství k dítěti je zřejmé, že platí jen do té doby, než jsou zákonným způsobem vyvráceny. Může se stát, že je muž označen za otce dítěte, aniž jím skutečně je. Z vědeckých studií dokonce plyne, že zhruba 10 – 20 % manželů matky ve skutečnosti není biologickým otcem dítěte.¹²³ Uplatněním zákonné domněnky je ohrožena materiální pravda. Proto je zde institut popírání otcovství, který se uplatní v případě, kdy je stav právní v nesouladu se stavem skutečným. Tento institut lze chápat jako určitý prostředek k ochraně práv muže, který je označen za otce dítěte jednou ze zákonných domněnek.

Novelou ZoR byla v roce 2012 v důsledku judikatury ÚS¹²⁴ prodloužena lhůta pro podání návrhu na popření otcovství na tři roky s tím, že návrh musí být podán do šesti měsíců od doby, kdy muž dostane pochybnosti o tom, zda skutečně je otcem narozeného dítěte¹²⁵ a byl zrušen § 57 odst. 1 ZoR.¹²⁶ V tomto ohledu lze říci, že právní úprava, která předcházela platné a účinné právní úpravě uvedené v OZ již tehdy odpovídala evropským standardům. Například v právním řádu Slovenské republiky byla v roce 2012 zakotvena tříletá popěrná lhůta od doby, kdy se dítě narodilo, stejně tak tomu bylo v právním řádu Finska. Ve Francii platila dokonce pětiletá, nebo desetiletá popěrná lhůta, dle toho, zda manžel matky dítěte udržoval či neudržoval s dítětem kontakt.¹²⁷ Takto stanovená popěrná lhůta byla i v souladu s judikaturou ESLP, který konstatoval její odůvodněnost tím, že má zaručit jistotu v právních vztazích a chránit zájmy dítěte.¹²⁸

Zájmem dítěte je v paternitních řízeních dle Nejvyššího soudu: „*soulad mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím a není – li tento soulad možný, je třeba s ohledem na konkrétní okolnosti případu zvážit, který z uvedených aspektů rodičovství převažuje*“.¹²⁹ Při akceptaci tohoto výkladu NS lze dovodit, že návrh na popření otcovství může být zamítnut i v případě, že je z biologického hlediska nepochybné, že návrh byl podán důvodně, avšak pozitivní verdikt by velmi pravděpodobně měl negativní dopad na poměry dítěte.¹³⁰

3.1 Popírání dle první domněnky

Muž, který je určen jako otec dítěte na základě první domněnky, která svědčí vždy manželce matky, může své otcovství popřít v zákonem stanovených lhůtách. Manžel může dle § 785 odst. 1

¹²³ CHALUPA, Luboš. Obsolence popření otcovství manželem matky. *Aplikace práva*, 2013, roč. 1, č. 1, s. 6.

¹²⁴ Srov. Nález ÚS ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09: “*zákonem stanovená šestiměsíční lhůta k popření otcovství, je pro muže velmi krátká k tomu, aby byl schopný zjistit relevantní skutečnosti k případnému popření otcovství*”.

¹²⁵ STANĚK: Nová právní úprava popírání..., s. 22.

¹²⁶ GOJOVÁ, Jiřina. Kdy popřít otcovství? *Právní fórum*, č. 1/2011, s. 37.

¹²⁷ STANĚK: Nová právní úprava popírání..., s. 22.

¹²⁸ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 28. 11. 1984, č. 88777/79, Rasmussen proti Dánsku.

¹²⁹ Srov. Rozsudek NS ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

¹³⁰ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí* ..., s. 29.

OZ popřít své otcovství do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o skutečnostech zakládající důvodnou pochybnost, že je otcem dítěte, které se narodilo jeho manželce.¹³¹ Jedná se o subjektivní lhůtu, která běží ode dne následujícího po dni, kdy se danou skutečnost dozvěděl a končí dnem, který se shoduje s dnem, kdy se skutečnost dozvěděl. Tato subjektivní lhůta může začít běžet současně s lhůtou objektivní, nebo v jejím průběhu, nebo vůbec nemusí začít plynout.¹³²

Dále je ve stejném zákonném ustanovení stanoveno, že nejpozději lze popřít otcovství do šesti let od narození dítěte. Tímto ustanovením je vyjádřena objektivní lhůta, která běží ode dne narození dítěte a končí dnem, který se svým označením shoduje s dnem, kdy se dítě narodilo. Tato lhůta začne běžet v každém případě.¹³³ Tyto lhůty mají vztah mezi sebou navzájem upravený vztah pravidlem, které zní: „*právo popírat otcovství zaniká uplynutím subjektivní lhůty, avšak nejpozději uplynutím lhůty objektivní*“.¹³⁴ Jedná se o lhůty prekluzivní a hmotněprávní, pokud tedy manžel své popěrné právo neuplatní v zákonem stanovení lhůtě, toto právo ex lege zaniká.

Zákon stanoví v § 792 OZ možnost soudu takové zmeškání prominout. Musí být však kumulativně splněny podmínky, tedy že toto prominutí vyžaduje jak zájem dítěte, tak i veřejný pořádek.¹³⁵ Zároveň nesmí sám muž zavinit marné uplynutí lhůty, v takovém případě by nebyl hoden právní ochrany¹³⁶. Zájem dítěte lze spatřovat v již zmíněném právu znát svůj původ, veřejný pořádek lze spatřovat v zájmu o to, aby bylo právní otcovství v souladu s biologickým a sociálním otcovstvím¹³⁷ a také posouzení možných dopadů rozhodnutí o popření otcovství nejen pouze na dítě, ale také na širší okruh osob.¹³⁸ Tímto zákonným zakotvením výjimky z rigidních popěrných lhůt je zákonodárcem nastíněno, že stabilita rodinně právních vztahů nemůže být jedinou hodnotou, kterou zákon chrání a na níž lpí, resp. že není hodnotou absolutní. Na miskou pomyslných vah je třeba vůči této hodnotě vyvážit také skutečný stav a běh času, reflektující hlavně sociální rodičovství.¹³⁹ 140 Dle dr. Čapka: „*respektování rodinného života vyžaduje, aby biologická a společenská realita měla přednost před zákonnou domněnkou, která by protirečila jak zjištěné skutečnosti, tak i přáním dotčených osob*“.¹⁴¹ S touto myšlenkou autora se plně ztotožňuji. Domnívám se, že se jedná o názor, který by tím, že staví na biologické vazbě otce k dítěti,

---

¹³¹ § 785 odst. 1 OZ.

¹³² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 139.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z. in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 139.

¹³⁵ § 792 OZ.

¹³⁶ SVOBODA, Karel. Popření otcovství. *Rekodifikace a praxe*, č. 4/2014, str. 7.

¹³⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z. in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 139.

¹³⁸ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 8.

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 139.

¹⁴⁰ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 10. 3. 2005, č. 55339/00, Róžaňski proti Polsku.

¹⁴¹ ČAPEK, Jan. Určení otcovství a styk rodičů s dětmi. *Rodinné listy*, č. 7 – 8/2012, s. 34.

podpořil novelizaci třetí domněnky určující otcovství tak, jak bylo stanoveno ve věcném záměru občanského zákoníku.¹⁴²

Zákon o rodině upravoval popření otcovství manžela tak, že manželovi toto právo přiznával, pokud byla naživu matka, nebo dítě.¹⁴³ Žalobu na popření otcovství manžel mohl podat ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy se o narození dítěte dozvěděl, jednalo se o lhůtu subjektivní.¹⁴⁴ Do účinnosti OZ byla jediným způsobem, jak reagovat na uplynutí prekluzivní lhůty k podání návrhu, možnost obrátit se na Nejvyšší státní zastupitelství. Tuto možnost zákon od 1. 1. 2014 již nezná.¹⁴⁵ Možnost soudu prominout zmeškání lhůty stejně jako oprávnění soudu zahájit řízení o popření otcovství výjimečně i ex officio¹⁴⁶ se vyvinula v návaznosti na předchozí judikaturu ÚS,¹⁴⁷ která konstatovala, že zákonné domněnky určující otcovství nejsou dostatečnou zárukou pro soulad mezi biologickým a právním otcovstvím, a proto je nezbytné vytvořit prostředky sloužící k právní ochraně.¹⁴⁸

Dle § 786 odst. 2 OZ, pokud se narodí dítě před stošedesátým dnem od uzavření manželství, postačí k tomu, aby se nemělo za to, že je manžel otcem dítěte, jen to, že manžel popře své otcovství. Toto však neplatí tehdy, pokud souložil s matkou dítěte v době, od níž do narození neprošlo méně, než sto šedesát a více než tři sta dní, nebo pokud při uzavírání manželství věděl, že je těhotná.¹⁴⁹ Specifické je zde postavení navrhovatele, který nemusí v rámci dokazování tvrdit žádnou skutkovou okolnost, pro kterou se necítí být otcem dítěte, kromě prokázání, že nenaplnuje skutkové okolnosti, které jsou obsahem výše zmíněné výjimky z § 786 odst. 2 OZ.¹⁵⁰

Dalším specifickým případem je popření otcovství pozdějším manželem k dítěti matky znovu provdané uvedeným v § 788 OZ. V tomto případě běží šestiměsíční lhůta pro popření otcovství dřívějšího manžela dnem následujícím po dni, kdy se dozvěděl o rozhodnutí.¹⁵¹ Jedná se tedy o lhůtu subjektivní a zákon zde nestanovuje limit pro dřívějšího manžela lhůtou objektivní tak, jak je tomu ve standardní situaci, kde se dítě narodí v manželství a otcovství je popíráno dle § 785 OZ.¹⁵² Může se tedy stát, že je návrh na popření otcovství podán i po uplynutí šestileté

---

¹⁴² Bod 3.2.1.2.1 *Věcného záměru občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LV a v Legislativní radě vlády)* [online]. občanskyzakoik.justice.cz, [cit. 6. června 2016]...

¹⁴³ § 59 odst. 1 ZoR.

¹⁴⁴ § 57 odst. 1 ZoR.

¹⁴⁵ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 6.

¹⁴⁶ § 793 OZ.

¹⁴⁷ Srov. Nález ÚS ze dne 18. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 405/09.

¹⁴⁸ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 6.

¹⁴⁹ § 786 odst. 2 OZ.

¹⁵⁰ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí* ..., s. 66.

¹⁵¹ § 788 OZ.

¹⁵² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II.*..., s. 584.

objektivní lhůty, která běží ode dne narození dítěte¹⁵³ a končí dnem, který se shoduje se dnem, kdy se dítě narodilo.^{154 155}

Ke dni, kdy nabude rozsudek o popření otcovství právní moci, je tato statusová změna vyznačena v matriční knize narození, ve které je dítě evidováno. Následně je dítěti vydán nový rodný list. Tento rozsudek má konstitutivní charakter, avšak zákon stanoví, že právní jednání, která byla učiněna otcem jako zákonným zástupcem dítěte, jsou tímto rozsudkem nedotčena.¹⁵⁶ Vyživovací povinnost zaniká právní moci *ex lege*. Popřením otcovství nepozbývá dítě státním občanství ČR.¹⁵⁷

V rámci zhodnocení změn, které byly provedeny platnou a účinnou právní úpravou je nutné pozitivně kvitovat prodloužení popěrné lhůty a také zavedení objektivní popěrné lhůty, trvající do šesti let věku dítěte. Krok správným směrem je jistě i zakotvení institutu prominutí zmeškání popěrné lhůty, jelikož zrušením popěrného práva nejvyššího státního zástupce by pak neexistovala žádná možnost, jak zvrátit následky uplynutí této lhůty. Dále lze pozorovat, že nová úprava zkrátila tzv. privilegovanou dobu pro manžela matky, v rámci které může popřít otcovství k dítěti,¹⁵⁸ domnívám se však, že takto stanovená doba je dostatečná. Jistou nevýhodu nové právní úpravy však spatřuji ve zhoršení postavení putativního otce, který zrušením popěrného práva nejvyššího státního zástupce ztratil možnost popřít i otcovství určené na základě první domněnky.¹⁵⁹

3.2 Popírání dle druhé domněnky

Otcovství určené na základě souhlasného prohlášení muže a ženy může popřít otec¹⁶⁰ i matka¹⁶¹, pokud je vyloučeno, že by určený muž mohl být otcem dítěte.¹⁶² Pro každého z nich je určená shodná popěrná lhůta, která je zákonem stanovená na šest měsíců.¹⁶³ Je to lhůta subjektivní a plyne ode dne, kdy bylo otcovství na základě souhlasného prohlášení určeno.¹⁶⁴ Za splnění zákonných předpokladů může být zmeškání této lhůty prominuto.¹⁶⁵ Výjimka nastává

¹⁵³ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 68.

¹⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 574.

¹⁵⁵ Případně – li tento den na sobotu, či neděli, končí tato lhůta ve smyslu § 607 OZ nejbližší pracovní den.

¹⁵⁶ § 895 OZ.

¹⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 140.

¹⁵⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 571.

¹⁵⁹ KORNEJ, Martin. Popření otcovství. In ŽATECKÁ, Eva a kol. *COFOLA 2012: the Conference Proceedings, 1. edition*. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [online]. law.muni.cz, [cit. 26. června 2016]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2012/sbornik-cofola-2012.pdf>, s. 105.

¹⁶⁰ § 790 OZ.

¹⁶¹ § 791 OZ.

¹⁶² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 145.

¹⁶³ § 790 OZ.

¹⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 586.

¹⁶⁵ § 792 OZ.

v případě, že bylo souhlasným prohlášením určeno otcovství k nasciturovi. Popěrná lhůta je v tomto případě stanovena taktéž na šest měsíců, avšak je to lhůta objektivní a plyne od narození dítěte, ne ode dne, kdy bylo souhlasně prohlášeno.¹⁶⁶

Nově zákon stanoví, že prohlášení otcovství je zvláštní projev vůle, na který se použijí obecná ustanovení o právním jednání, není – li stanoveno jinak, avšak neplatnosti se lze dovolat jen ve lhůtě pro popření otcovství, tedy do šesti měsíců od prohlášení.¹⁶⁷ Tímto bylo reagováno na dlouhodobý problém, kdy nebylo jasné, zda je možné na tato prohlášení vztahovat ustanovení o právním jednání. Jedná se o relativní neplatnost, které se lze dovolat pouze v rámci soudního řízení.¹⁶⁸ Může se jednat o situace, kdy je určité právní jednání zastřeno jiným právním jednáním,¹⁶⁹ pokud osoba jednala v omylu, nebo byla do tohoto omylu přivedena lstí.^{170 171} Dle právní teorie lze na důvody a důsledky neplatnosti prohlášení otcovství uplatnit i ustanovení upravující absolutní neplatnost, nastávající ex lege (např. prohlášení zcela odporuje zákonu, je obcházen smysl a účel zákona, či narušován veřejný pořádek).¹⁷² Dále doc. Králíčková dovozuje, že oprávnění dovolat se neplatnosti prohlášení jsou muž a žena, kteří podali návrh na souhlasné prohlášení otcovství k dítěti, jelikož jejich zájmy jsou ustanovením chráněny.¹⁷³ Souhlasit musím i s názorem, že i v tomto případě lze uplatnit institut prominutí zmeškání lhůty dle § 792 OZ, jelikož zákonodárce tuto možnost výslovně nevyloučil, a proto není důvod, proč lhůtu neprominout, pokud budou splněny všechny zákonné podmínky.

Soud může zahájit řízení o popření otcovství i bez návrhu na jeho zahájení, pokud to vyžaduje zřejmý zájem dítěte a mají – li tím být naplněna zákonná ustanovení zaručující základní lidská práva, pokud bylo toto otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale takto určený otec dítěte nemůže být jeho biologickým otcem.¹⁷⁴ Je to alternativa k ustanovení 62a ZoR, které opravňovalo nejvyššího státního zástupce k podání návrhu na popření otcovství ze stejných důvodů a fungovalo jako výjimečné opatření sloužící k odstranění nesouladu právního a skutečného stavu,¹⁷⁵ přičemž na podání návrhu nebyl právní nárok.¹⁷⁶ Shledávám za správný krok, že nová právní úprava tento institut znovelizovala, dr. Svoboda dokonce ve svém článku uvádí,

---

¹⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 587.

¹⁶⁷ § 782 OZ.

¹⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 551.

¹⁶⁹ § 555 odst. 2 OZ.

¹⁷⁰ § 583 OZ.

¹⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 552.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 553.

¹⁷⁴ § 793 OZ v souv. s. § 419 ZZŘ.

¹⁷⁵ Srov. Rozsudek NS ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

¹⁷⁶ Srov. Usnesení ÚS ze dne 2. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 214/06.

že: „Výhradní právo státního zastupitelství podat návrh na popření otcovství po uplynutí popěrných lhůt bylo přežitkem minulé doby.“¹⁷⁷

Účelem tohoto ustanovení je ochrana dětí, aby nebyla záměrně převáděna rodičovská práva a povinnosti za úplatu nebo jiné protiplnění na třetí osobu.¹⁷⁸ Může jít o situace, kdy došlo k určení otcovství z důvodu obejití režimu stanoveného pro mezinárodní osvojení, nebo ze zjištěných důvodů. V takových případech soud zpravidla současně pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti. Důsledky popření otcovství určeného na základě druhé domněnky, jsou stejné, jako důsledky popření otcovství určeného na základě první domněnky.¹⁷⁹

3.3 Specifikum třetí domněnky

Na rozdíl od první a druhé domněnky je u třetí domněnky v rámci jednoho soudního řízení spojeno jak určení, tak popření otcovství, do jednoho řízení.¹⁸⁰ Rozsudek, který je výsledkem tohoto soudního řízení, je konstitutivní a zakládá práva a povinnosti určeného otce k dítěti, o kterém se v rámci řízení jednalo. Zároveň také tento rozsudek zakládá překážku *res iudicata*, neboli překážku věci rozsouzené, což znamená, že o této věci již nelze dále jednat. Takto určené otcovství k dítěti tedy nelze popřít.¹⁸¹

Na tomto místě je třeba zmínit, že právní řád Slovenské republiky obsahuje obdobnou právní úpravu, která byla Evropským soudem pro lidská práva v případě Paulík vs. Slovensko z roku 2004 označena za mezerovitou v tom smyslu, že nedostatečně zajišťuje ochranu soukromého života stěžovatele. ESLP ve svém rozhodnutí jednomyslně konstatoval, že byl porušen čl. 8 Evropské úmluvy pro lidská práva, jelikož právní úprava stěžovateli neumožňuje napadnout soudní prohlášení o jeho otcovství. Přestože ESLP akceptoval, že zákon má zajišťovat právní jistotu v rodinných vztazích, v tomto případě shledal, že zde není obecný zájem společnosti na ochraně práv stěžovatelovy dcery, které v době rozhodnutí ESLP bylo téměř 40 let a nebyla na stěžovateli nijak závislá. V řízení bylo prokázáno, že absence postupu na uvedení právního postavení do souladu s biologickou realitou nevyhovuje přání dotčených osob a ve skutečnosti nikomu neprospívá.^{182 183}

---

¹⁷⁷ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 9.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 8.

¹⁷⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 146.

¹⁸⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 207.

¹⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 147.

¹⁸² Srov. Rozsudek ESLP ze dne 10. 10. 2006, č. 10699/05, Paulík proti Slovensku.

¹⁸³ ČAPEK: Určení otcovství a styk rodičů ..., s. 33.

Dle českého právního řádu může být paternitní rozsudek napadnut jedině prostřednictvím mimořádných opravných prostředků, a to pouze tehdy, pokud je třeba napravit vady daného soudního rozhodnutí, což ale neznamená samotné vyvrácení této domněnky.¹⁸⁴

3.4 Popírání otcovství k dítěti narozenému pomocí asistované reprodukce

Zákon výslovně stanoví, že otcovství nelze popřít k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým dnem a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela ženy, nebo jiného muže, bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito.¹⁸⁵

Výjimka je stanovena pro případ, že by matka dítěte otěhotněla jinak než umělým oplodněním, pak lze otcovství k dítěti popřít. V těchto případech bude na soudu, aby provedl příslušné dokazování podle toho, zda byla žena oplodněna genetickým materiálem muže, jenž dal k inseminaci souhlas, nebo genetickým materiálem anonymního dárce. K této problematice odkazují na následující kapitolu věnovanou procesním aspektům asistované reprodukce.¹⁸⁶

3.5 Popěrné právo dítěte a právo dítěte znát svůj původ?

Ve věcném záměru OZ byla vyřčena myšlenka, že do jeho znění bude zakotveno právo zletilého dítěte popírat otcovství, které mj. vyplývá z práva člověka znát svůj biologický původ.¹⁸⁷ Právo dítěte znát svůj původ je zakotveno v několika mezinárodních úmluvách, za nejvýznamnější bych v této souvislosti označila Úmluvu o právech dítěte,¹⁸⁸ nebo Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁸⁹

Toto právo je nejčastěji dáváno do souvislosti s právem dítěte znát své biologické rodiče.¹⁹⁰ Dr. Šmíd však ve svém článku uvádí, že: „*tento výklad je velmi restriktivní a je třeba pod tento pojem zařadit i další dílčí práva jako je práva dítěte znát své sourozence a příbuzné, právo na příjmení, právo na státní příslušnost, přičemž smyslem ochrany poskytnuté dítěti prostřednictvím těchto práv je zabezpečit mu informace o jeho identitě, a to v co možná nejširším pojetí*“.¹⁹¹ S tímto názorem nelze než souhlasit, jelikož pod obsahem práva znát svůj původ si rovněž představuji právo vědět, odkud pocházím a kde mám své kořeny, a to ne pouze ve smyslu, kteří dva lidé mě biologicky zplodili. Pro plnohodnotné sociální zakotvení je dle mého názoru třeba znát i svou širší rodinu a rovněž tak i státní

¹⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 207.

¹⁸⁵ § 787 OZ.

¹⁸⁶ Jedná se o podkapitulu 4.6 této práce.

¹⁸⁷ Bod 3.2.1.2.2 *Věcného záměru občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LV a v Legislativní radě vlády)* [online]. obcanskyzakoiik.justice.cz, [cit. 8. června 2016]...

¹⁸⁸ čl. 7 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

¹⁸⁹ čl. 8 Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb. m. s., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

¹⁹⁰ ŠMÍD, Ondřej. Právo dítěte znát svůj původ ve světle mezinárodních úmluv a nálezu ÚS Pl. 15/09. In *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [online]. law.muni.cz, [cit. 28. června 2016]. Dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/05%20Rodina/13%20Ondrej%20Smid.pdf.

¹⁹¹ Tamtéž.

příslušnost, tedy být „zakořeněn“ a uvědomovat si svou identitu plošně, a ne být úzce spjatý jen s dvěma konkrétními osobami. Primárně však vidím důležitost možnosti prosadit právo dítěte znát své biologické rodiče s ohledem na možný vývoj jeho zdravotního stavu a prevence v oblasti medicíny. Neboť je zřejmé, že pro řadu onemocnění je velmi důležité znát svůj genofond.

Vzhledem k tomu, že ČR je úmluvou vázána, považovala bych za logický legislativní krok zakotvení popěrného práva dítěte tak, jak bylo zamýšleno během přípravných prací na OZ. Vládní návrh zákona upravoval tuto otázku takto: „*Otcovství může popřít i dítě poté, co nabylo plné svéprávnosti, nejpozději však do jednoho roku od dosažení zletilosti, příp. do jednoho roku ode dne, kdy se dozvědělo o skutečnosti, která otcovství k němu zpochybňuje, pokud se o ní dozvědělo po dosažení zletilosti.*“¹⁹²

Zakotvení tohoto institutu by zcela jistě přispělo ke zvýšení garance práva dítěte znát svůj původ a také k možnosti dítěte aktivně bránit toto své přirozené právo.¹⁹³ Doc. Králíčková se k výše uvedenému záměru vyjádřila takto: „*Nově je zakotveno popěrné právo dítěte, což je třeba považovat za upravené průlomové a zcela odpovídající Úmluvou chráněnému právu dítěte znát své rodiče.*“¹⁹⁴ Považuji za velký nedostatek platné a účinné právní úpravy, že nakonec ze zakotvení tohoto institutu v našem právním řádě, pro mě ze zcela nepochopitelných důvodů, ustoupila.¹⁹⁵ K vypuštění tohoto ustanovení došlo schválením usnesení ústavněprávního výboru z 33. schůze dne 10. a 11. října a to bez jakéhokoliv odůvodnění.¹⁹⁶

Je na místě konstatovat, že v tomto ohledu česká právní úprava zcela jistě neodpovídá evropským standardům,^{197 198} tudíž zde vidím možnost pro nápravu *de lege ferenda*. Je pro mě jen obtížně pochopitelné, že přestože zákonodárce přiznal aktivní legitimaci dítěti k podání návrhu na určení otcovství soudem,¹⁹⁹ neshledal ho příslušným i k vyvrácení a popření statusového vztahu mezi jím a jeho právním otcem. Aktuální právní úpravu bych doporučila novelizovat v dikci § 735 vládního návrhu zákona, kde vidím pozitivně jak zakotvení subjektivní i objektivní lhůty k popření otcovství, tak podmínku nabytí plné svéprávnosti dítěte ve smyslu OZ.²⁰⁰

¹⁹² § 735 Vládního návrhu č. 835 nového občanského zákoníku z dubna 2009 [online]. občanskyzakonik.justice.cz, [cit. 20. června 2016]...

¹⁹³ ŠMÍD: Právo dítěte znát svůj původ ve světle mezinárodních úmluv a nálezu ÚS Pl. 15/09. In *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [online]. law.muni.cz, [cit. 28. června 2016]...

¹⁹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte. *Bulletín advokacie*, 2007, č. 5, s. 34.

¹⁹⁵ Srov. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka: „*Ačkoli tak stanovily Principy a východiska nového kodexu soukromého práva i vládní návrh nového občanského zákoníku, nová právní úprava nezakotvuje výslovně popěrné právo dítěte, byť nebylo v odborných komisích nikterak zpochybňováno.*“ in KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, č. 23 – 24/2013, s. 801.

¹⁹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 572.

¹⁹⁷ Srov. § 1600 odst. 1 bod 4 *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)* [online]. gesetzte-im-internet.de, [cit. 10. června 2016]...

¹⁹⁸ Srov. MELICHAROVÁ, Dita: „*Švédsko jako první přijalo právní úpravu umělé inseminace, jež dítěti přiznává neomezené právo na znalost svého genetického původu.*“ in MELICHAROVÁ, Dita. Právo znát svůj genetický původ. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 2, s. 22.

¹⁹⁹ § 783 OZ.

²⁰⁰ § 30 odst. 2 OZ.

4 Procesní zvláštnosti paternitních sporů

S problematikou rodinného práva je dle logiky věci spjat proces uplatňování subjektivních práv a právem chráněných zájmů v soudním řízení.²⁰¹ Spory o určení a popření otcovství vykazují určité procesní zvláštnosti,²⁰² na které bych v rámci této kapitoly upozorním. Paternitní spory jsou od 1. 1. 2014 obsaženy v ZZŘ a jedná se o tzv. nesporné řízení.^{203 204}

Pro tato řízení se obecně uplatňuje zásada oficiality,²⁰⁵ dle které zahájení soudního řízení či vymezení jeho předmětu je plně v moci soudu, což neznamená, že by nebylo účastníkům umožněno činit dispoziční úkony, avšak jimi nelze zvrátit procesní iniciativu soudu. Řízení je zahájeno okamžikem vydání usnesení soudu o zahájení řízení. Ruku v ruce se zásadou oficiality je zásada vyšetřovací, která stanoví, že odpovědnost za řádné zjištění skutkového stavu je na soudu, nikoliv na účastnících řízení.²⁰⁶ Ti tedy nesou na svých bedrech povinnost důkazní a povinnost tvrzení, avšak nenesou břemeno tvrzení a břemeno důkazní.²⁰⁷

Řízení o určení a popření rodičovství lze zahájit buď na návrh, nebo i bez návrhu, pokud bylo pravomocně určeno, že manželství zde není a je třeba určit otcovství ke společnému dítěti.²⁰⁸ S řízením o určení otcovství je ex lege spojeno také řízení o péči a výživě nezletilého dítěte,²⁰⁹ s výjimkou případů, kdy je otcovství určeno dle § 415 a 416 ZZŘ.²¹⁰ Ve věci samé je rozhodnuto rozsudkem, jehož účinky mají konstitutivní charakter.²¹¹ Zvláště oproti sporným řízením je upraven i samotný průběh soudního řízení. Je vyloučeno přípravné jednání,²¹² koncentrace řízení a vydání rozsudku pro uznání i zmeškání.²¹³

4.1 Účastenství

Oproti sporným řízením dle OSŘ, kde jsou účastníky řízení žalobce a žalovaný,²¹⁴ v řízeních dle ZZŘ jsou účastníky navrhovatel a všichni ti, o jejichž právech a povinnostech se

²⁰¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 301.

²⁰² HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÍNOVÁ, Renáta. Paternitní spory – jejich procesní zvláštnosti a aktuální otázky. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinně-právních v České republice, Slovenské republice a v Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, s. r. o., 2010, s. 100 – 116.

²⁰³ § 2 písm. r) ZZŘ.

²⁰⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 148.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 303.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 33.

²⁰⁸ § 418 odst. 1 a 2 ZZŘ.

²⁰⁹ § 422 ZZŘ.

²¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 524.

²¹¹ § 423 ZZŘ.

²¹² § 17 ZZŘ.

²¹³ § 20 odst. 2 a 3 ZZŘ.

²¹⁴ § 90 odst. 1 OSŘ.

v řízení jedná, případě navrhovatel a ti, o kterých tak stanoví zákon.²¹⁵ V řízení o určení a popření otcovství jsou účastníky žena, která dítě porodila, dítě a muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte, nebo jehož otcovství má být popřeno.²¹⁶ Pokud muž, který byl domnělým otcem dítěte, zemřel a byl mu soudem ustanoven opatrovník, vůči němuž návrh směřuje, je účastníkem řízení i tento opatrovník.²¹⁷

Pokud je zahájeno řízení a zemře navrhovatel, čímž ztratí způsobilost být účastníkem řízení, soud toto řízení zastaví, neprojeví – li oprávněná osoba ve stanovené lhůtě zájem na tom, aby řízení pokračovalo.²¹⁸ Způsobilost být účastníkem řízení má každý, kdo má právní osobnost podle občanského zákoníku a také ten, komu ji zákon přiznává. Fyzická osoba má právní osobnost od chvíle svého narození do okamžiku své smrti.²¹⁹ Procesní způsobilost fyzické osoby je dána v takovém rozsahu, v jakém je svéprávná.²²⁰ Zletilá fyzická osoba má plnou procesní způsobilost, nezletilá osoba je posuzována individuálně *ad hoc*.²²¹

Smrt dítěte je bez ohledu na to, jaké má v řízení postavení, důvodem pro zastavení řízení, avšak pokud dítě mělo vlastního potomka, může tento potomek do šesti měsíců od jeho smrti podat návrh na určení otcovství, má – li na tomto určení právní zájem.²²² Tento právní zájem může být shledán např. v právu znát svůj původ, které je natolik silné, že ho není třeba prokazovat. Posouzení, zda je daná osoba oprávněna požadovat, aby řízení proběhlo, se uskuteční v rámci prejudiciální otázky.²²³

4.2 Dokazování

Zvláštní charakter paternitních sporů se projevuje i v oblasti dokazování. Soud odpovídá za zjištění skutkového stavu, což reflektuje přesvědčení zákonodárce o účelu těchto sporů, jimiž je primárně ochrana práv dítěte, na jejichž dodržování a ochraně je enormní veřejný zájem.²²⁴ Soud vyhoví návrhu na popření otcovství pouze za předpokladu, že je postavena najisto skutková okolnost, která sama o osobě otcovství může vylučuje.²²⁵

Soud není vázán návrhem, co se týče tvrzení a důkazů, což znamená, že není v rámci dokazování omezen pouze prováděním těch důkazů, které navrhnou účastníci řízení,²²⁶ ale je

---

²¹⁵ § 6 odst. 1 a 2 ZZŘ.

²¹⁶ § 420 odst. 1 ZZŘ.

²¹⁷ § 420 odst. 2 v souv. s § 421 odst. 2 ZZŘ.

²¹⁸ § 421 odst. 1 ZZŘ.

²¹⁹ § 23 OZ.

²²⁰ § 20 OSŘ.

²²¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 304.

²²² § 784 odst. 2 OZ.

²²³ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 59.

²²⁴ HRUŠÁKOVÁ, ŠÍNOVÁ: *Paternitní spory – jejich procesní zvláštnosti a aktuální otázky...*, s. 100 – 116.

²²⁵ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 62.

²²⁶ § 20 odst. 1 ZZŘ.

oprávněn provádět i důkazy, které jimi navrženy nebyly.²²⁷ Jako důkaz mohou sloužit všechny důkazní prostředky,²²⁸ ovšem v praxi se bude nejčastěji soud řídit znaleckými posudky, zejména z oborů hematologie, gynekologie, genetiky a sexuologie.²²⁹

Judikatura NS v této souvislosti upozorňuje na možnost přezkoumat znalecký posudek jiným znalcem, nebo jinou vědeckou institucí a provést tzv. vrchní dobrozdání²³⁰ a to z toho důvodu, že přestože je vylučovací schopnost testu DNA značně vyšší, než tomu bývalo dříve, je třeba v zájmu spolehlivosti provedené analýzy DNA a v zájmu přesvědčivosti rozhodnutí pro samotné účastníky řízení vždy dobré přezkoumat správnost odborného závěru znalce o vyloučení otcovství a tím vyloučit, že nedošlo k záměně osob při odběru vzorků genetického materiálu nebo při provádění izolace DNA.²³¹

4.3 Procesní aspekty první domněnky

4.3.1 Popírání

Dle § 786 odst. 2 OZ lze popřít otcovství pouze v tom případě, je – li vyloučeno, že by byl manžel matky otcem jejího dítěte.²³² Pokud se však narodí dítě před stošedesátým dnem od uzavření manželství, je manžel matky dítěte dle tradičního pojetí privilegovaný. Je stanoveno, že k tomu, aby vyvrátil domněnku týkající se jeho otcovství stačí, aby jej popřel. Následně na něm neleží důkazní břemeno, kterým by musel prokázat, že dítě opravdu sám nezpłodil. Z tohoto pravidla zákon stanovuje i výjimku, díky které toto pravidlo neplatí tehdy, pokud muž souložil s matkou dítěte v době, od níž do narození dítěte neprošlo méně než 160 a více než 300 dní, nebo pokud při uzavření manželství muž věděl, že je žena těhotná.²³³

Co se týče aktivní legitimace k podání návrhu na popření otcovství, je třeba zmínit, že přestože primárně legitimovaným k popření otcovství určeného dle první domněnky je manžel, není jediným oprávněným k podání návrhu na popření otcovství. Další aktivně legitimovanou k podání tohoto návrhu je manželka. Ta může popřít otcovství svého manžela ve lhůtě do šesti měsíců od narození dítěte dle § 789 OZ, přičemž tato lhůta je na rozdíl od stejně dlouhé lhůty svědčící manželovi objektivní.²³⁴ Z dikce zákona mj. plyne, že i matce může za splnění zákonných podmínek být soudem prominuto zmeškání lhůty pro podání návrhu na popření otcovství.²³⁵ Aktivně legitimovaným může být i opatrovník jmenovaný manželovi matky dítěte, pokud je jeho

---

²²⁷ § 21 ZZŘ.

²²⁸ § 125 OSŘ.

²²⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 148.

²³⁰ § 127 odst. 2 OSŘ.

²³¹ Srov. Rozsudek NS ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010.

²³² § 786 odst. 2 OZ.

²³³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 140.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ § 789 OZ.

svéprávnost omezena před uplynutím popěrné šestileté lhůty tak, že sám otcovství popřít nemůže.²³⁶

Pokud je návrh na popření otcovství podán po marném uplynutí jedné z lhůt stanovených pro jeho podání, nemusí návrhovač výslovně žádat samostatným návrhem o prominutí této lhůty.²³⁷ O prominutí zmeškání lhůty soud rozhoduje *ex officio* (mj. i proto, že soud poskytuje právní ochranu primárně v zájmu dítěte). Navrhovatel v samotném návrhu na popření otcovství vylíčí relevantní skutečnosti, kvůli kterým podává tento návrh opožděně. Pokud nejsou tyto skutečnosti vylíčeny dostatečně, vyzve ho soud k doplnění podání. Jestliže tak neučiní, soud rozhodne o tom, že zmeškání lhůty není návrhovači prominuto, avšak jeho podání není odmítnuto, jelikož absence důvodů pozdního podání návrhu na popření otcovství není vadou návrhu.²³⁸

O prominutí zmeškání lhůty soud rozhoduje usnesením,²³⁹ proti kterému se může návrhovač odvolat.²⁴⁰ Pokud je návrh na prodloužení lhůty zamítnut, rozhoduje se rozsudkem, který musí být vyhlášen veřejně.²⁴¹ Jednání k rozhodnutí o prominutí zmeškání lhůty je soudem nařízeno pouze v případě, je – li tomu třeba. Zejména tomu tak bude v případě, že bude třeba provést dokazování, zda skutečně nastaly skutečnosti, které jsou vylíčené v návrhu na popření otcovství a které mají odůvodňovat opožděnost takového podání (např. výslechem svědků). Soud má k rozhodnutí k dispozici lhůtu 4 měsíců, což je ovšem pouze lhůta pořádková, její případné porušení tedy nemá za následek žádné procesní následky.^{242 243}

V případě, že soud rozhodne o prominutí lhůty k podání návrhu, nemůže později samotný návrh zamítnout s odůvodněním, že zde nejsou pro popření otcovství splněny kumulativní podmínky, a to zájem dítěte a veřejný pořádek. V tomto smyslu je usnesením o prominutí lhůty třeba rozumět vznik překážky *rei iudicate*. Jediným důvodem pro zamítnutí návrhu je nedostatek jistoty, že muž není biologickým otcem dítěte.²⁴⁴ Výjimku tvoří situace, kdy muži stačí pouze prohlášení o tom, že popírá otcovství k dítěti, přestože mu svědčí domněnka otcovství. V tomto případě soud návrh na popření otcovství zamítne jen tehdy, když je jisté, že je tento muž biologickým otcem dítěte.^{245 246}

---

²³⁶ § 785 odst. 2 OZ.

²³⁷ § 792 OZ v souv. s § 425 ZZŘ.

²³⁸ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 7.

²³⁹ § 423 ZZŘ.

²⁴⁰ § 202 odst. 1 OSŘ.

²⁴¹ § 425 odst. 2 věta druhá v souv. s § 423 ZZŘ a § 156 odst. 1 OSŘ.

²⁴² § 425 odst. 1 věta druhá ZZŘ.

²⁴³ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 7.

²⁴⁴ § 786 odst. 1 OZ.

²⁴⁵ § 782 odst. 2 OZ.

²⁴⁶ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 8.

4.4 Procesní aspekty druhé domněnky

4.4.1 Určování

Řízení o souhlasných prohlášeních o určení otcovství dle § 415 a 416 ZZŘ jsou předběžnými procesy, které lze uskutečnit ještě před zahájením meritorního řízení o určení nebo popření otcovství.²⁴⁷ Pokud nedojde k určení otcovství k dítěti krátce po jeho narození, oznámí tuto skutečnost soud matriční úřad. Touto povinností matričního úřadu je zajištěno právo dítěte znát jeho původ a právo na rodičovskou péči.²⁴⁸ ZZŘ obsahuje zvláštní ustanovení týkající se učení otcovství k dítěti neprovdané matky, kdy předseda senátu vyslechne toho, kdo je matkou dítěte označen za možného otce, zda své otcovství uznává.²⁴⁹ K tomuto řízení je místně příslušný obecný soud dítěte, nebo subsidiárně obecný soud matky dítěte.²⁵⁰ Účastníky řízení jsou matka, domnělý otec a dítě.²⁵¹

Pokud dojde k souhlasnému prohlášení muže a ženy o otcovství k dítěti, je toto prohlášení zaznamenáno do protokolu a dále oznámeno orgánu, který vede matriku narození, v níž je dítě zapsáno.²⁵² Při této příležitosti je pak dohodnuto i příjmení dítěte, jméno se ale v tomto řízení již nemění.²⁵³ Jestliže nedojde k souhlasnému prohlášení a matka nepodá v přiměřené době návrh na určení otcovství, je soud oprávněn k tomu, aby jmenoval dítěti opatrovníka k podání tohoto návrhu.²⁵⁴ Určením otcovství je založen statusový poměr, jehož obsahem je řada práv a povinností, vzájemných se i k širšímu rodinnému kruhu. Muž od této chvíle vykonává rodičovskou odpovědnost v souladu s nejlepším zájmem dítěte.²⁵⁵

Pokud je třeba posoudit míru svéprávnosti muže či ženy k tomu, aby bylo stanoveno, zda mohou či nemohou souhlasně prohlásit otcovství k dítěti, soud toto posoudí jako prejudiciální otázku. Pokud však již z předchozího rozsudku o omezení svéprávnosti bezpochyby plyne, že účastník řízení je omezen právě ve způsobilosti k prohlášení o otcovství, je tímto rozhodnutím soud příslušný k vedení řízení dle § 415 a 416 ZZŘ, plně vázán.²⁵⁶ Pokud takový rozsudek neexistuje a soud v rámci zodpovězení prejudiciální otázky má za to, že muž není plně svéprávný a tedy není možné určit otcovství k dítěti na základě souhlasného prohlášení, ustanoví mu opatrovníka.²⁵⁷

---

²⁴⁷ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí* ..., s. 35.

²⁴⁸ čl. 7 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

²⁴⁹ § 415 ZZŘ.

²⁵⁰ § 417 odst. 1 a 2 ZZŘ.

²⁵¹ § 420 odst. 1 ZZŘ.

²⁵² § 415 odst. 2 ZZŘ.

²⁵³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné* ..., s. 145.

²⁵⁴ § 415 odst. 3 ZZŘ.

²⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné* ..., s. 145.

²⁵⁶ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí* ..., s. 36.

²⁵⁷ § 780 OZ.

Evropská úmluva o výkonu práv dětí (dále jen „Úmluva“) v čl. 1 odst. 2 uvádí, že jejím účelem je: „podporovat práva dětí, poskytnout jim procesní práva a usnadnit jejich výkon tím, že bude zabezpečeno, aby děti, přímo nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů, byly informovány o soudních řízeních, která se jich týkají, a mohly se jich účastnit“.²⁵⁸ S ohledem na výše uvedené lze interpretovat, že je třeba pokládat za účastníka řízení dle § 415 a 416 ZZŘ i dítě, k němuž je v rámci řízení otcovství určováno. Dítě by mělo být zastoupeno opatrovníkem, a to i tehdy, pokud se ještě nenarodilo, ale již bylo počato. Dále by mělo být účastníkem řízení o souhlasném prohlášení o otcovství bez ohledu na to, zda je prohlašováno před soudem, nebo před matričním úřadem. Právní úprava ČR však s tím, že by mělo být dítě účastníkem prohlašovacích řízení vůbec nepočítá, přestože Úmluva byla implementována do našeho právního řádu již v roce 2001. Fakt, že neexistují konkrétní ustanovení o účastenství dítěte v prohlašovacích řízeních ani v OZ, ani v ZZŘ, však neznamená přímý rozpor s Úmluvou, jelikož ta dále stanoví,²⁵⁹ že dítě nemusí mít ve všech řízeních, která mají vliv na jeho status, veškerá práva a povinnosti, jako mají účastníci řízení.²⁶⁰ Domnívám se, že *de lege ferenda* by bylo vhodné posílit procesní postavení dítěte v těchto řízeních tak, aby bylo stoprocentně naplněno ustanovení čl. 1 odst. 2 Úmluvy. Tímto směrem se začala ubírat také judikatura ÚS, který se vyjádřil v tom smyslu, že participace dětí by měla být co nejširší a měla by růst s přibývajícím věkem dítěte.²⁶¹

4.4.2 Popírání

Jak již bylo řečeno, toto řízení může být zahájeno jak na návrh, tak bez návrhu, pokud je vyloučeno, že takto určený muž nemůže být otcem dítěte. Procesně soud řeší v rámci předběžné otázky, zda je opravdu ve „zřejmém zájmu dítěte“, že by se měly navrátit poměry dítěte do situace, jako by k určení otcovství na základě souhlasného prohlášení vůbec nedošlo. V rámci tohoto řízení soud přihlíží jen k míře zájmu dítěte na obnovení původního stavu. Soud hodnotí, zda hrozí dítěti následkem souhlasného prohlášení vážná újma, která nemusí být prokázána, ale postačí, pokud je zde alespoň reálný předpoklad, že k ní může dojít (např. TČ zavlčení dítěte do ciziny).^{262 263}

Řízení je zahájeno usnesením, vůči kterému se nelze odvolat.²⁶⁴ Účastníkem řízení jsou matka, otec, který byl určen na základě souhlasného prohlášení a dítě, které je zastoupeno

²⁵⁸ Sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

²⁵⁹ čl. 5 písm. d) sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

²⁶⁰ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí* ..., s. 42 - 44.

²⁶¹ Srov. Nález ÚS ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13 - 40.

²⁶² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné* ..., s. 145.

²⁶³ § 172 odst. 1 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶⁴ § 13 odst. 3 ZZŘ.

kolizním opatrovníkem.²⁶⁵ Pokud není v řízení prokázáno, že existuje reálné nebezpečí na základě výše specifikované újmy, soud řízení zastaví.²⁶⁶ Není tedy možné z moci úřední popřít otcovství jen z toho důvodu, že je zde zřejmý zájem dítěte, nebo proto, že souhlasné prohlášení je zjevně v rozporu se skutečností.²⁶⁷

Toto řízení lze zahájit také na základě dispozičního úkonu účastníka řízení, tedy ne z moci úřední. Pro zahájení tohoto řízení zákon nestanovuje žádnou lhůtu. Pokud není v řízení prokázáno, že jsou dány podmínky pro popření otcovství stanovené v § 793 OZ, soud takový návrh zamítne.²⁶⁸ I toto řízení je ovládáno vyšetřovací zásadou,²⁶⁹ avšak návrh na popření otcovství, ve kterém nebudou dostatečně vylíčeny skutečnosti odůvodňující popření otcovství, může být soudem odmítnut.²⁷⁰

Vývoj právní úpravy bych osobně hodnotila jako krok kupředu, zejména z toho důvodu, že je opět kladen větší důraz na biologické rodičovství, což, jak již bylo v této práci několikrát zmíněno, je trend, kterým se ubírá většina evropských právních úprav. Dle mého názoru je správné, že je zachována soudu určitá iniciativa, která dříve náležela nejvyššímu státnímu zástupci, zahájit z moci úřední soudní řízení v případě, kdy nelze předpokládat, že řízení o popření otcovství zahájí sami rodiče, kteří souhlasně prohlásili, že se jedná o jejich společné dítě, avšak jenom proto, aby zneužili rodičovská práva v neprospěch dítěte.²⁷¹

4.5 Procesní aspekty třetí domněnky

Třetí domněnka založená na souloži v kritické době se uplatňuje pouze v rámci soudního řízení. Zákon nestanoví žádnou omezující lhůtu, v rámci které by muselo soudní řízení proběhnout. K řízení je místně příslušný obecný soud dítěte.²⁷² Řízení může zahájit buď matka, domnělý otec, dítě, nebo se řízení zahájí *ex officio*, pokud je dítě počato v manželství, které je zdánlivé.²⁷³ Novinkou je zavedení aktivní legitimace dítěte, čímž byl dle důvodové zprávy k ZZŘ zhojen nedostatek předchozí právní úpravy a což je jistě krok správným směrem.²⁷⁴

4.5.1 Určování

Břemeno tvrzení i důkazní prokazující soulož v rozhodné době je především na navrhovateli, přestože řízení ovládá zásada vyšetřovací. Pokud byla soulož muži prokázána, nebo

---

²⁶⁵ § 420 odst. 1 ZZŘ.

²⁶⁶ SVOBODA: Popření otcovství..., s 8.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 9.

²⁶⁹ § 20 odst. 1 a § 21 ZZŘ.

²⁷⁰ § 43 OSŘ.

²⁷¹ SVOBODA: Popření otcovství..., str. 9.

²⁷² § 417 odst. 1 ZZŘ.

²⁷³ § 418 odst. 2 ZZŘ.

²⁷⁴ Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (k § 416).

jím samotným uznána, bylo na něm, aby prokázal závažné okolnosti vylučující otcovství.²⁷⁵ Komentář k § 783 OZ uvádí, že dle historických pramenů byla přípustná námitka, že matka byla v době soulože s mužem již těhotná, nebo že je muž neplodný. Naopak nepřipustné byly námitky typu, že muž se při souloži chránil prezervativem, nebo že nedošlo k ejakulaci.²⁷⁶

Procesně probíhá určení otcovství na základě třetí domněnky primárně tak, že je v soudním řízení provedeno znalecké dokazování na základě DNA analýzy.²⁷⁷ Toto dokazování je provedeno metodou profilování DNA, které díky progresivnímu vývoji medicíny je na tak vysoké úrovni, že muže z otcovství nejen vyloučí, ale dokáže ho i za otce označit, a to s pravděpodobností až 99 %.²⁷⁸ Obsahem znaleckého posudku je provedení genetické identifikace účastníků sporu, tedy matky, dítěte a označeného muže a uvážení, zda je možné tohoto muže z otcovství k dítěti vyloučit. Pokud to možné není, pak je provedeno matematické hodnocení, které určí, s jakou pravděpodobností by muž mohl být otcem dítěte.²⁷⁹

Třetí domněnku lze uplatnit pouze v rámci soudního řízení. Soud může také zahájit řízení o určení otcovství *ex officio* v případě, kdy před tím pravomocně určí, že manželství není.²⁸⁰ V praxi je nejčastěji řízení zahájeno na návrh matky dítěte, pokud je ovšem řízení zahájeno na návrh nezletilého nesvéprávného dítěte, musí být v tomto řízení zastoupeno opatrovníkem, kterého mu ustanoví soud (nejčastěji se bude jednat o OSPOD).²⁸¹

V rámci soudního řízení může nastat situace, že některý z účastníků účelně maří provedení důkazního prostředku, což může mít za následek, že se soudu nepodaří s jistotou zjistit, zda je či není muž otcem konkrétního dítěte. V případě, že muž odmítá poskytnout genetický materiál, lze mu opakovaně ukládat pořádkové pokuty, jelikož má zákonnou povinnost tyto úkony strpět.²⁸² Ani ukládání těchto pokut však nemusí vést k poskytnutí vzorku. V takovém případě je třeba aplikovat v zájmu dítěte zásadu *non liquet* a toto přičíst k tíži toho účastníka řízení, který provedení dokazování účelně zmařil. Tedy muž, který odmítl poskytnout genetický vzorek, na základě kterého by bylo jeho otcovství vyvráceno, nebo potvrzeno, bude soudem určen jako otec, bez ohledu na to, zda je opravdu biologickým otcem dítěte.²⁸³

Zákon výslovně neřeší situaci, jak má soud postupovat v případě, že s matkou dítěte souložilo v rozhodné době více mužů. Je třeba zahájit řízení ve vztahu ke každému z těchto mužů

---

²⁷⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 557.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 147.

²⁷⁹ LOUDOVÁ, Milada, SIEGLOVÁ, Zuzana. Metodiky analýzy DNA jednoznačně řeší otázku sporného otcovství. *Právo a rodina*, č. 4, 2002, s. 13.

²⁸⁰ § 679 OZ.

²⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 147.

²⁸² § 127 odst. 4 OSŘ.

²⁸³ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí ...*, s. 32.

a následně zajistit, aby byla tato řízení spojena ke společnému projednání.²⁸⁴ Soud v rámci tohoto spojeného řízení určí otcovství k tomu muži, u kterého bylo v rámci dokazování prokázáno, že je otcem dítěte, nebo jehož otcovství je vysoce pravděpodobné.²⁸⁵ Statusový poměr mezi mužem a dítětem vzniká dnem, kdy rozsudek určující otcovství k dítěti, nabude právní moci. Na základě tohoto rozsudku je proveden zápis do matriční knihy narození a je vydán rodný list.²⁸⁶

Návrh na určení otcovství putativního otce, který v době podání návrhu již není naživu, lze podat proti opatrovníkovi, který je domnělému otci jmenován soudem.^{287 288} Soud v rámci tohoto řízení ustanoví nebo vyloučí otcovství zemřelého muže.²⁸⁹ Místně příslušným soudem k tomuto řízení je obecný soud, v jehož katastrálním území je bydliště dítěte, jelikož dítě je osoba, v jehož zájmu se dané řízení koná.²⁹⁰ Dokazování v těchto případech bude omezeno na výslech matky a následně na výslech svědků, což jsou všechny osoby, které by mohly být informovány o vztazích zemřelého muže (putativního otce dítěte). Soud se zabývá rovněž listinami, které mohou tyto vztahy doložit a také listinami týkajícími se dědictví zemřelého.²⁹¹

4.6 Procesní aspekty asistované reprodukce

Jak již bylo nastíněno v kapitole 3.4, otcovství lze popřít k dítěti narozenému pomocí asistované reprodukce pouze tehdy, je – li prokázáno, že matka otěhotněla jinak. Primární otázkou v případě dokazování této skutečnosti je, jakým genetickým materiálem byla žena oplodněna. Pokud byly užity spermie muže, jež dal k inseminaci souhlas, lze znaleckým dokazováním poměrně jednoduše určit, zda žena otěhotněla díky asistované reprodukci, nebo díky souloži s jiným mužem. Pokud se analýza DNA neshoduje, je tak nepřímým dokázáno, že žena otěhotněla jinak. Pokud však byl k inseminaci použit genetický materiál anonymního dárce, je důkazní situace velmi složitá. Aby muž popřel úspěšné své otcovství, musí to, že žena otěhotněla jinak, dokázat přímo (např. svědeckou výpovědí, listinnými důkazy atd.)²⁹²

4.7 Procesní aspekty konverze první domněnky v druhou domněnku

Tyto případy upravuje § 416 odst. 1 ZZŘ, který stanoví, že soud vyslechne matku, manžela i toho, kdo prohlašuje, že je otcem dítěte. Smyslem zavedení tohoto řízení o určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství na za neplatné je zavést zjednodušené řízení o určení

---

²⁸⁴ § 112 odst. 1 OSŘ.

²⁸⁵ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 53.

²⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 149.

²⁸⁷ § 783 odst. 3 OZ.

²⁸⁸ V předchozí právní úprava bylo toto shodně upraveno v § 55 ZoR.

²⁸⁹ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 54.

²⁹⁰ § 4 odst. 1 v souv. s odst. 2 ZZŘ.

²⁹¹ SVOBODA: *Rodičovství, osvojení a výživné dětí ...*, s. 54.

²⁹² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II....*, s. 582.

otcovství.²⁹³ Místně příslušným soudem k řízení je obecný soud dítěte a pokud ho nelze zjistit, tak obecný soud matky dítěte.²⁹⁴ Účastníky řízení je tedy matka, dítě, které je zastoupeno opatrovníkem, matrikový otec, jehož otcovství má být ve výsledku popřeno a muž, který o sobě tvrdí, že je biologickým otcem dítěte (tzv. putativní otec).²⁹⁵

Pokud tito účastníci řízení shodně prohlásí, kdo je otcem dítěte, podepíše protokol a soud tuto skutečnost oznámí příslušnému matričnímu úřadu²⁹⁶ a řízení zastaví.²⁹⁷ Pokud však nastane situace, kdy návrh byl podán před pravomocným skončením řízení o rozvod nebo neplatnost manželství, je povinností soudu řízení o určení otcovství přerušit do té doby, než rozsudek o rozvodu či neplatnosti manželství nebude právní moci.²⁹⁸ Pokud bylo řízení o rozvod či neplatnost manželství zastaveno, soud zastaví i řízení o určení otcovství.²⁹⁹ Soud rovněž zastaví řízení pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení za předpokladu, že je návrh na určení otcovství podán po uplynutí lhůty, tedy po jednom roku od narození dítěte.³⁰⁰

Není rozhodující, v jakém pořadí učiní účastníci prohlášení, pokud se jedná o muže, avšak matka dítěte může prohlášení učinit až tehdy, co ho učiní oba muži, jelikož ona sama se k jejich prohlášení připojuje a tím stvrzuje, že otcem dítěte je muž, který se za muže prohlásil a nikoliv manžel, či bývalý manžel.³⁰¹

---

²⁹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 532.

²⁹⁴ § 417 ZZŘ.

²⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 138.

²⁹⁶ § 416 odst. 2 ZZŘ.

²⁹⁷ § 424 tamtéž.

²⁹⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka in HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Občanský zákoník II...*, s. 533.

²⁹⁹ § 416 odst. 3 ZZŘ.

³⁰⁰ § 104 odst. 1 OSŘ.

³⁰¹ SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 781.

5 Vliv mezinárodních a lidsko – právních úmluv a judikatury Evropského soudu pro lidská práva na právní řád ČR

V této kapitole se zaměřím na nejdůležitější úmluvy, které upravují vztahy mezi rodiči a dětmi v souvislosti s problematikou určování a popírání otcovství, tento výčet však není konečný. Zabývat se budu zejména jejich vlivem a dopadem na právní řád ČR, na oblast týkající se paternitní problematiky. Jejich vliv chci demonstrovat na dvou významných judikátech ESPL týkajících se rozhodnutí ve věci individuální stížnosti pro porušení čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který garantuje právo na respektování soukromého a rodinného života.

V oblasti rodinného práva, které reguluje jak soukromoprávní, tak veřejnoprávní vztahy, musí být úmluvy co nejobecnější, jelikož mezi jednotlivými státy jsou velké rozdíly kvůli rozdílnému historickému vývoji, kultuře a náboženství a je nutné dosáhnout konsensu. Proto musí být stanoveny společné hodnoty a pak lze předpokládat, že bude dodržování takových smluv fungovat na principu, který je projevem zásady *pacta sunt servanda*, kdy většina států plní tyto mezinárodní závazky dobrovolně.

Právní řád ČR je ovlivňován tendencemi,³⁰² kterými směřuje judikatura ESPL, a která klade především důraz na ochranu a respektování rodinného a soukromého života. Tento trend pozitivně ovlivňuje právní řády v mnoha evropských zemích, včetně ČR, což se projevilo například posílením práv dítěte, či putativních otců.³⁰³ Abych tento vliv judikatury demonstrovala, vybrala jsem tři významné judikáty, které souvisí s paternitními spory a ty jsem níže rozebrala.

5.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte³⁰⁴ je považována za celosvětový standard ve věcech ochrany dětí, který je uplatňován nezávisle na kulturní, sociální, či náboženské situaci v jednotlivých státech. Dosud k ní přistoupil nejvyšší počet smluvních stran,³⁰⁵ ³⁰⁶ a proto je v odborné literatuře nazývána „Magnou Chartou“ práv dětí, jelikož obsahuje ucelený katalog práv dětí, který svým rozsahem pokrývá život člověka od jeho narození, až po dosažení zletilosti.³⁰⁷

Důležitým pro problematiku paternity je čl. 7 Úmluvy, který mj. říká, že každé dítě má právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, má právo znát své rodiče a

³⁰² čl. 10a ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 321.

³⁰⁴ Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

³⁰⁵ Úmluvu nepodepsaly pouze Spojené státy Americké a Somálsko.

³⁰⁶ *Úmluva o právech dítěte* [online]. lidskaprava.cz, [cit. 2. června 2016]. Dostupné na <http://www.lidskaprava.cz/student/vsechna-temata/clanky/prava-deti>.

³⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice - utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 56.

právo na jejich péči.³⁰⁸ Právě tento článek dle mého názoru zaručuje dítěti právo znát své biologické rodiče na mezinárodní úrovni. Dále zajišťuje právo na zachování rodinných svazků a je vyjádřením práva dítěte znát svůj původ. Dalším důležitým je čl. 8, který garantuje právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků.³⁰⁹ Čl. 12 obsahuje požadavek zajištění participačních práv dítěte,³¹⁰ což se ve vnitrostátních právních úpravách, včetně té naší, projevuje tak, že je na soud kladen požadavek poskytnout osobám, jež jsou schopny pochopit situaci, potřebné informace o soudním řízení,³¹¹ informovat je o možných následcích a vyslechnout dítě tak, aby byl zjištěn jeho názor.^{312 313}

Je velmi diskutabilní, nakolik jsou výše zmíněná ustanovení Úmluvy vynutitelná. Dle mého názoru může být vynutitelnost v některých případech jen těžce proveditelná, jelikož zde není žádný efektivní mechanismus, který by zajišťoval striktní dodržování a aplikaci ustanovení Úmluvy. Sama Úmluva zřídila Výbor pro práva dítěte, který slouží ke zjišťování pokroku států, které jsou smluvní stranou, ve vztahu k plnění závazků, které z Úmluvy vyplývají.³¹⁴ Jednotlivé státy tedy dávají Výboru zprávu o pokroku v implementaci a o stavu dětí v jejich zemi. Pokud Výbor shledá pochybení ze strany státu, požaduje okamžitou nápravu.

5.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)³¹⁵ je nejdůležitější lidskoprávní Úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy, jelikož plně kodifikovala katalog základních lidských práv a svobod. Nejdůležitějším článkem Úmluvy v souvislosti s rodinným právem je čl. 8, který zaručuje právo na respektování rodinného a soukromého života. Tento čl. zakazuje státním orgánům zasahovat do výkonu tohoto práva, kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a je to nezbytné v demokratické společnosti a v souladu s veřejným zájmem.³¹⁶

Hlavním účelem je chránit jednotlivce před arbitrárním jednáním státních orgánů a nalezení rovnováhy mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společností jako celku. V tomto ohledu má mít každý stát určitý rozsah volné úvahy při plnění závazků – *a margin of appreciation*.³¹⁷ Mezi další významné články patří čl. 6, zaručující právo na spravedlivý proces, s čímž souvisí i čl. 13, který

³⁰⁸ čl. 7 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

³⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie..., s. 56.

³¹⁰ čl. 12 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

³¹¹ § 20 odst. 4 ZZŘ.

³¹² HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 305.

³¹³ Srov. Nález ÚS ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13 - 30.

³¹⁴ čl. 43 odst. 1 Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

³¹⁵ Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb. m. s., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

³¹⁶ čl. 8 bod 2 tamtéž.

³¹⁷ ČAPEK: Určení otcovství a styk rodičů ..., s. 34.

zaručuje právo na účinný právní prostředek nápravy a v neposlední řadě čl. 14, stanovující zákaz diskriminace.³¹⁸

5.2.1 Keegan proti Irsku

V souvislosti s problematikou určování a popírání otcovství je tento čl. 8 Úmluvy zmiňován velmi často, zejména ve věcech, kde je předmětem soudního sporu vytvoření rodinněprávního vztahu. Například v rozsudku ESLP Keegan proti Irsku, se píše, že: „*The applicant maintained that the State failed to respect his family life...*“³¹⁹ tedy, že „žadatel namítal, že stát nedodržel jeho právo na respektování jeho rodinného a soukromého života“ a jeho stížnosti bylo vyhověno.

ESLP v judikátu upozorňuje, že je třeba dbát na to, že za situace, kdy je prokázána existence rodinné vazby k dítěti, musí stát jednat pouze takovým způsobem, aby do vytvořené vazby přímo příliš nezasahoval, ale naopak aby umožnil její vývoj tím, že vytvoří právní záruky, které umožní integraci dítěte do jeho rodiny již od okamžiku jeho narození.³²⁰ ESLP zde dále stanovil, že i svazky muže a ženy, které nevznikly na základě uzavření manželství, jsou hodny právní ochrany a pokud neexistuje v právním řádu institut, který by umožnil muži přímo se domáhat určení otcovství proti vůli matky a zamezit tím např. osvojení dítěte, je porušeno zákonem garantované právo na rodinný život tohoto muže.³²¹

Domnělému otci (tj. muži, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte), bylo tedy v České republice přiznáno právo domáhat se určení otcovství, v důsledku tohoto judikátu, již v roce 1998.³²²

5.2.2 Kroon proti Nizozemí

Druhým příkladem může být rozsudek ESLP Kroon proti Nizozemí,³²³ ve kterém bylo judikováno, že je třeba přihlídnout ke spravedlivé rovnováze, již je třeba docílit mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti jako celku.³²⁴

Skutkové okolnosti tohoto případu spočívaly v situaci, kdy matka nemohla zahájit řízení k popření otcovství manžela, protože nizozemské právo stanovilo omezení z důvodu ochrany právní jistoty, pokud jde o zákonné otcovství k dítěti narozenému mimo manželství. Účastníci řízení, paní Kroon a pan Zerrouk se domáhali určení otcovství pana Zerrouka k narozenému

³¹⁸ čl. 6, 13, 14 Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb. m. s., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

³¹⁹ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 26. 5. 1994, č. 16969/90, Keegan proti Irsku.

³²⁰ ČAPEK: Určení otcovství a styk rodičů ..., s. 34.

³²¹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ: *Rodinné ...*, s. 147.

³²² Tamtéž.

³²³ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 27. 10. 1994, č. 18535/91, Kroon proti Nizozemí.

³²⁴ ČAPEK: Určení otcovství a styk rodičů s ..., s. 31.

synovi. To však nizozemské úřady odmítaly, jelikož syn se narodil do manželství paní Kroon s jiným mužem a otcovství k dítěti bylo určeno na základě zákonné domněnky otcovství.³²⁵

ESLP odmítl přístup vnitrostátních soudů a stanovil zde zásadu, že respektování rodinného života vyžaduje, aby biologická a společenská realita, kdy biologický otec žil ve faktickém vztahu s matkou dítěte, měla přednost před zákonnou domněnkou, která v tomto případě protirečila jak zjištěné skutečnosti, tak i přáním dotčených osob, aniž by byla někomu ke skutečnému prospěchu.³²⁶

5.2.3 Mandet proti Francii

Novějším příkladem může být rozsudek ESLP Mandet proti Francii,³²⁷ kterým došlo k posvěcení zrušení uznaného otcovství a následné určení otcovství svědčící biologickému otci bez souhlasu dítěte. Pan a paní Mandet se vzali v roce 1986 a měli tři děti. V roce 1995 podali společný návrh na rozvod a v červnu v roce 1996 byli pravomocně rozvedeni. V srpnu se narodilo čtvrté dítě (pravděpodobným otcem byl pan Glouzmann), avšak dítě mělo v rodném listu zapsanou pouze matku. V září 1997 uznal pan Mandet toto dítě za svého syna a znovu si vzal za ženu matku dítěte, čímž legitimizoval vztah mezi jím a čtvrtým dítětem. V roce 2005 se pan G. obrátil na soud, aby zpochybnil uznání otcovství pana M. a byl soudem určen jako biologický otec dítěte, kterému již bylo osm let.

Soud konstatoval, že nebylo prokázáno, že byl pan G. s paní M. neměl sexuální vztah, navíc existovaly svědecké výpovědi, které potvrdily, že spolu žili jako pár a že dítě bylo považováno za jejich společné dítě. Dále konstatoval, že dítě nemělo nepřetržitý legitimní status jako dítě manželů M. a jeho primární zájem spočívá v právu znát svůj původ. Proto vyhověl žádosti pana G. a nařídil provedení DNA analýzy, které se však podrobil pouze pan G. a na základě které rozhodl, že dítě má dále užívat příjmení své matky, ale že je za jeho otce určen pan G., který měl být zapsán i do jeho rodného listu. Tím byla narušena struktura rodiny Mandetových a panu G. bylo přiznáno právo styku s dítětem. Tehdy se vyjádřilo i dítě, kterému již bylo patnáct let a projevil přání zachovat si právní vztah s panem M., čímž byl plně zapojen do rozhodovacího procesu. Soud upřednostnil právo dítěte znát svůj původ před citovým poutem vzniklým v rámci sociálního rodičovství. Přesto však soud svěřil výkon rodičovské odpovědnosti matce a samozřejmě nezabraňoval pan M. v soužití v jedné domácnosti s jeho rodinou, takže sociální vazba zůstala i tak zachována.

---

³²⁵ KOPALOVÁ, Michaela. Právo na popření otcovství na základě nově zjištěných biologických dat. *Právní fórum*, 2007, č. 1. Příloha, s. 1.

³²⁶ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 27. 10. 1994, č. 18535/91, Kroon proti Nizozemí.

³²⁷ Srov. Rozsudek ESLP ze dne 14. 1. 2016, č. 30955/12, Mandet proti Francii.

ESLP konstatoval, že vnitrostátní soudy nepřekročily míru volného uvážení, když stanovily, že s ohledem na nejlepší zájem dítěte bude jeho rodičovství stanoveno na základě biologické vazby, přestože na úkor sociální vazby a judikoval, že ve vztahu k dítěti nedošlo k porušení práva na rodinný život obsaženého v čl. 8 Úmluvy. V tomto rozhodnutí ESLP demonstroval sílu práva dítěte znát svůj původ, čímž by se měl inspirovat náš zákonodárce a posílit ho např. zákonným zakotvením popěrného práva dítěte. Na druhou stranu si sama pod formulku „nejlepší zájem dítěte“ spíše představuji naslouchání jeho přání, které dítě vyjádřilo jasně – tedy, že nemá zájem na tom, aby se měnil jeho osobní status, což je ve věku patnácti let jistě plně kompetentní sám posoudit, avšak soud toto jeho přání dle mého nezávažil, anebo jen velmi nedostatečně zvažil, když rozhodl tak, jak rozhodl.

5.3 Úmluva o lidských právech a biomedicíně

Účelem této Úmluvy³²⁸ je chránit důstojnost a svébytnost všech lidských bytostí a každému bez diskriminace zaručit úctu k integritě jeho bytosti a ostatní práva a základní svobody při aplikaci biologie a medicíny.³²⁹ Úmluva dále stanoví, že zájmy a blaho lidské bytosti, jsou nadřazeny zájmům společnosti, nebo vědy³³⁰ a zakotvila i obecné pravidlo, že jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví lze provést pouze tehdy, že k němu osoba, které se zákrok týká, poskytla svobodný a informovaný souhlas, který může být také kdykoliv odvolán.³³¹

Úmluva hraje v oblasti paternity důležitou roli, zejména v souvislosti s určením otcovství k dítěti, které bylo počato umělým oplodněním.³³² V čl. 14 Úmluvy je stanoven zákaz volby pohlaví dítěte, s jedinou výjimkou, kdy lze na základě volby pohlaví dítěte předejít závažné dědičné nemoci, která je vázána svým propuknutím právě na pohlaví dítěte.³³³ Zde by se dalo říci, že tento zákaz byl implementován do vnitrostátní právní úpravy, kde je totožně upraven v zákoně o specifických zdravotních službách,³³⁴ avšak v právním řádu ČR byl tento zákaz zakotven již od 1. 7. 1966 zák. č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu.^{335 336} Smluvní strany, které se podpisem k této Úmluvě připojily, se zároveň zavázaly na základě čl. 25 k zajištění právního postihu v případě, že by byla porušena některá ustanovení této Úmluvy.³³⁷

---

³²⁸ Sdělení MZV č. 96/2001 Sb. m. s., Úmluva o ochraně lidských práv a důstojnosti člověka s ohledem na aplikaci biologie a medicíny.

³²⁹ čl. 1 tamtéž.

³³⁰ čl. 2 tamtéž.

³³¹ čl. 5 tamtéž.

³³² Srov. kapitolu 2.4 této práce.

³³³ čl. 14 Sdělení MZV č. 96/2001 Sb. m. s., Úmluva o ochraně lidských práv....

³³⁴ § 5 odst. 2 ZoSZS.

³³⁵ § 27g odst. 1 ZoPZL.

³³⁶ *Předpis 20/1966 Sb.* [online]. psp.cz, [cit. 10. července 2016]. Dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1966&cz=20>.

³³⁷ čl. 25 Sdělení MZV č. 96/2001 Sb. m. s., Úmluva o ochraně lidských práv....

Závěr

V rámci této diplomové práce jsem se věnovala problematice paternitních sporů, a to především s ohledem na změny, které přinesla v této oblasti platná a účinná právní úprava obsažená v OZ a ZZŘ. Mým cílem bylo zodpovědět si výzkumnou otázku, která zněla: Je aktuální právní úprava určování a popírání otcovství již dostatečně efektivní a odpovídá evropským standardům, nebo se má ještě kam vyvíjet? Platná a účinná právní úprava stále sestává na tradičním pojetí, kdy je otcovství určováno na základě tří vyvratitelných právních domněnek, čímž je reflektována všeobecná zkušenost, kdo nejčastěji bývá otcem dítěte.

První domněnka určení otcovství, která za otce označuje manžela matky, nedoznala ve své koncepci žádné změny. Fakt, že právní úprava týkající se první domněnky zůstala prakticky zachována, připisuji tomu, že je dle zákonodárce dostatečně efektivní, a proto zde není žádná potřeba novelizace. Lze konstatovat, že pojetí této domněnky v rámci právního řádu ČR také plně odpovídá evropským standardům, kdy i většina ostatních zemí disponuje koncepcí určování otcovství na základě vyvratitelných právních domněnek, které v primárním případě taktéž svědčí manželovi matky dítěte. V oblasti popírání otcovství určeného dle první domněnky považuji za velmi významnou novinku zavedení institutu možnosti soudu prominout zmeškání lhůty pro popření otcovství při kumulativním splnění zákonných podmínek, kterými je zájem dítěte a veřejný pořádek a současně podmínka, že zavinění marného uplynutí lhůty nesmí jít na vrub domnělému otci. Tímto institutem dal zákonodárce najevo, že stabilita rodinných vztahů není hodnotou absolutní, ale že je třeba vyvážit proti tomu také skutečný stav i běh času, což ve světle judikatury ESLP rozhodně vyhovuje evropským standardům. Velmi vhodná se mi jeví tato právní úprava i z toho důvodu, že po zrušení popěrného práva NSZ by neexistovala žádná možnost, jak zvrátit následky marného uplynutí lhůty.

Specifickým případem v této oblasti zůstává možnost zjednodušeného popření otcovství k dítěti, které se narodí před stošedesátým dnem od uzavření manželství, která byla zakotvena i v předchozí právní úpravě, avšak nově byla tato privilegovaná doba pro manžela matky zkrácena, přesto se mi jeví jako dostatečná. Možnost popřít otcovství pozdějším manželem matky znovu provdané nedoznala ve své koncepci žádné změny. Mám však za to, že novou právní úpravou došlo v této oblasti ke zhoršenému postavení putativního otce, který zrušením popěrného práva NSZ nemá žádnou zákonnou možnost, jak popřít otcovství určeného dle první domněnky. Z hlediska práva dítěte znát svůj původ je to jistě neuspokojivá úprava, která by měla být novelizována.

Druhá domněnka určení otcovství svědčí tomu muži, který s matkou souhlasně prohlásí, že je otcem dítěte, případně nascitura. Zde je vycházeno z premisy, že otcem dítěte bude velmi pravděpodobně muž, který se k otcovství dobrovolně hlásí. Nová právní úprava zakotvila výjimku týkající se souhlasného prohlášení osoby, která není plně svéprávná. Tato osoba je povinna činit prohlášení pouze před soudem, který jí v případě potřeby ustanoví opatrovníka pro další řízení. Pokud je muži ustanoven opatrovník, je rozhodnuto o otcovství bez výslovného souhlasného prohlášení otce, což dřívější právní úprava neumožňovala. Naopak nově není možné souhlasně prohlásit otcovství k dítěti, jehož matka trpí duševní poruchou, dle přechodí právní úpravy v takovém případě nebylo jejího prohlášení třeba, a přesto bylo určeno otcovství na základě druhé domněnky. Nová úprava konstatuje, že za těchto okolností, lze určit otcovství k dítěti pouze v rámci meritorního řízení o určení otcovství. Tuto změnu hodnotím velmi kladně, jelikož považuji za nonsens, aby souhlasné prohlášení, na které lze pohlížet jako na dvě samostatná a jednostranná právní jednání, obsahovalo pouze prohlášení muže.

Nově dále zákon stanoví, že prohlášení otcovství je zvláštní projev vůle, na který se použijí obecná ustanovení o právním jednání, čímž byl vyřešen dlouhodobý problém, kdy nebylo jasné, zda je možné na tato ustanovení na souhlasné prohlášení vztahovat. Toto „rozseknutí“ zákonodárce velmi kvituji. Dle právní teorie lze na důvody a důsledky neplatnosti prohlášení otcovství uplatnit i ustanovení týkající se absolutní neplatnosti, např. tehdy, pokud je narušen veřejný pořádek, s čímž souhlasím a souhlasit musím i s názorem, že i v tomto případě lze při splnění zákonných podmínek uplatnit institut prominutí zmeškání lhůty, a to z důvodu, že zákonodárce tuto možnost výslovně nevyloučil.

Na tomto místě je také třeba zmínit, že po zrušení popěrného práva NSZ je tato domněnka jedinou, do již stanovených poměrů lze zasáhnout ze strany státu. K takovému zásahu dojde v případě, jestliže je zřejmé, že takto určený matrikový otec nemůže být otcem dítěte a zároveň, vyžaduje – li tento zásah zřejmý zájem dítěte. Domnívám se, že je správné, že je v našem právním řádu toto právo státu zasáhnout do statusového poměru mezi dítětem a mužem zakotvené. Nelze totiž vyloučit, že dojde k určení otcovství na základě souhlasného prohlášení ne proto, že bude daný muž přesvědčen, že se jedná o jeho dítě, ale mohl by tímto prohlášením také sledovat primárně své osobní zájmy spočívající např. v nabytí státního občanství ČR, což je zcela nevhodné, vzhledem k tomu, že v rodinněprávních vztazích by mělo být primární zajištění zájmu dítěte. V takovém případě je nově dána možnost soudu zahájit řízení o popření otcovství i bez návrhu. Toto oprávnění je určitou alternativou k možnosti NSZ podat návrh na popření otcovství a jejím účelem je ochrana dětí a prevence převádění rodičovských práv a povinností,

například ze zjištěných důvodů, na třetí osobu. Vzhledem k zániku popěrného práva NSZ je existence tohoto ustanovení dle mého názoru nutností.

Za největší nedostatek aktuální právní úpravy rozebraný v této kapitole však považuji fakt, že bylo upuštěno od zakotvení popěrného práva dítěte, které bylo zamýšleno ve vládním návrhu OZ. Zavedení tohoto institutu v rámci novelizace OZ by zcela jistě vedlo ke zvýšení garance práva dítěte znát svůj původ a také k možnosti aktivně bránit toto přirozené právo. Navíc by pak novelizovaná právní úprava odpovídala evropským standardům, což se o té stávající ve světle Úmluvy o právech dítěte bohužel říci nedá. Nerozumím tomu, že dítě je očima zákonodárce shledáno dostatečně vyspělým k tomu, aby podalo návrh na určení otcovství soudem dle § 783 OZ, avšak již není příslušný k popření statusového vztahu mezi jím a matrikovým otcem.

Třetí domněnka rovněž koresponduje k předchozí právní úpravou, když stanoví, že se má za to, že otcem dítěte je muž, který s matkou dítěte souložil v tzv. kritické době. Zde přichází dle mého názoru první větší problém aktuální právní úpravy, který vidím především v její rigiditě a kontinuitě. Domnívám se, že v době lékařského a technického pokroku, kdy je znalecké dokazování na tak vysoké úrovni, že lze metodou profilování DNA domnělého otce nejen vyloučit, ale také ho díky této metodě za otce označit s přesností až 99 %, je zcela zbytečné setrávat na tradičním koncepčním pojetí. O této koncepci zcela jistě nelze v návaznosti na výzkumnou otázku prohlásit, že by odpovídala evropským standardům, za které považuji právě metody určování otcovství na základě DNA analýzy. *De lege ferenda* bych navrhla znovelizovat aktuální právní úpravu tak, jak bylo zamýšleno ve věcném záměru OZ, čímž by byl reflektován vývoj lékařské vědy v oblasti paternitních sporů. Stávající koncepci považuji za již překonanou, přičemž v tomto smyslu se vyjádřil i ÚS. Jako velký nedostatek rovněž v této souvislosti uvádím nulovou možnost biologického otce stát se i právním otcem tehdy, pokud není manželem matky, která zároveň za otce označí jiného muže, který s ní souhlasně prohlásí, že otcem dítěte je.

S ohledem na zrušení popěrného práva NSZ neexistuje v současné právní úpravě jediný institut, který by mohl biologický otec využít k tomu, aby uvedl své biologické otcovství do souladu s právním otcovstvím. Popírání třetí domněnky je obsahem soudního řízení, ve kterém je spojeno jak určení, tak popření otcovství a takto určené otcovství již nelze popřít. V této souvislosti kritizuje právní úpravu ESLP, jelikož nedostatečně zajišťuje ochranu soukromého života, když neumožňuje tento rozsudek napadnout. Dle právní úpravy ČR lze rozsudek napadnout mimořádným opravným prostředkem jedině v případě, kdy je třeba napravit vady rozhodnutí, avšak samotná domněnka určení otcovství vyvrátit nelze. Domnívám se, že by bylo vhodné v příští novele buď zakotvit nějaký institut, kterým by se dala vyvrátit domněnka stanovená na souloži v kritické době, pokud by v rámci soudního dokazování neprobíhala analýza

DNA, nebo jak již bylo řečeno výše, koncepci třetí domněnky změnit tak, aby byla vystavěna právě na genetickém určení otcovství, což by pak s ohledem na vrchní dobrozdání nemělo činit problémy mezerovité právní úpravy, jelikož by nemělo smysl popírat otcovství, které určila genetická analýza s pravděpodobností vyšší, než 99%.

Poslední domněnkou, na základě které lze určit otcovství je „první a půltá“ domněnka, spočívající v souhlasu muže s umělým oplodněním ženy. Jedná se o specifikum, jelikož předchozí domněnky jsou založené na určité zkušenosti, kdo je nejpravděpodobněji biologickým otcem dítěte, avšak v případě asistované reprodukce může být k oplodnění ženy použit i jiný genetický materiál než muž, který k oplodnění dává souhlas. Zákon deklaruje otcovství na prosté skutečnosti souhlasu muže, kdy mu z tohoto právního jednání plynou práva a povinnosti k dítěti. Jedná se tedy spíše o případ právní fikce. V tomto případě lze označit tento úsek právní úpravy za část, která odpovídá evropským standardům, avšak *de lege ferenda* bych uvítala rozšíření okruhu možných žadatelů např. na registrované partnery, nebo osamělou ženu. na ženu.

Určit otcovství lze také na základě konverze první domněnky v druhou domněnku, kdy zákon nově umožňuje, aby bylo právní rodičovství co nejdříve v souladu s rodičovstvím biologickým a sociálním, což je bez diskuze v zájmu dítěte. Předchozí právní úprava tento institut zakotvovala pouze částečně, kdy se prohlášení obou mužů a matky dítěte činilo pouze v rámci meritorního řízení o popření otcovství, kdežto nově lze prohlášení činit mimo samotné řízení, čímž se celý proces značně zrychluje, což lze hodnotit pozitivně, neboť jsou rodinné vztahy dříve stabilizovány. Domnívám se, že takto stanovená právní úprava je zvolená velmi vhodně a uvádí biologické a právní otcovství do souladu v přijatelném časovém úseku, když stanoví lhůtu pro podání návrhu na společné prohlášení jeden rok od narození dítěte, což se mi jeví jako dostatečné.

V rámci čtvrté kapitoly jsem se věnovala procesním zvláštnostem paternitních sporů, kdy za největší novinku považuji, že se tyto věci projednávají v rámci nesporného řízení, což zcela jistě odpovídá i dalším evropským právním úpravám. Za určitý nedostatek v této oblasti však stále považuji nejasnou pozici dítěte v rámci proklašovacích řízení dle § 415 a 416 ZZŘ, kdy právní úprava ČR nepočítá ani v nejmenším s tím, že by bylo dítě v těchto řízeních účastníkem. Domnívám se, že by bylo vhodné novelou posílit procesní práva dětí v těchto řízeních, což by lépe odpovídalo evropským tendencím i vyjádřením ÚS, který říká, že by participace dětí měla být co nejširší.

V páté kapitole jsem se zabývala vlivem mezinárodních a lidsko – právních úmluv a judikatury ESLP na právní řád ČR, který je samozřejmě ovlivňován jejich tendencemi. Tento vliv jsem demonstrovala na třech významných judikátech ESLP zabývajících se rozhodnutím

individuální stížnosti pro porušení práva na respektování soukromého a rodinného života. Diskutabilní však je, nakolik jsou ustanovení Úmluvy vynutitelná, jelikož neexistuje žádný efektivní mechanismus, který by zajišťoval jejich striktní dodržování. Přestože jsem v této kapitole zmínila, že vlivem Úmluvy byla posílena práva dítěte, či putativních otců, mám za to, že aby se dalo o právní úpravě ČR prohlásit, že zcela vyhovuje evropským standardům, musela by jít naše úprava ještě dál a projevit se v těchto oblastech ještě důrazněji a to nejlépe zavedením již zmíněného popěrného práva dítěte, což by plnohodnotně umožnilo dítěti uplatnit právo znát svůj původ, popěrného práva putativního otce, či změnou koncepce určování otcovství na základě třetí domněnky, která by měla stanovit, že otcem dítěte je muž, který je za otce označen odborníky z oblasti genetiky na základě profilování DNA analýzy.

Vzhledem k výše uvedenému mám tedy za to, že právní úprava ČR se v oblasti paternitních sporů má zcela jistě ještě kam vyvíjet, přestože platná a účinná právní úprava již mnohé hranice posunula o mnoho blíže evropským standardům, než jak tomu bylo za účinnosti předchozí právní úpravy.

Tato práce je vypracována dle právního stavu, který je platný a účinný ke dni 30. června 2016.

Bibliografie

Monografie

HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, 456 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. přeprac. a dopl. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 400 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655 – 975)*. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, 1380 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2015, 366 s.

SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 244 s.

SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMUL'ÁKOVÁ, Klára. a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014, 458 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta. a kol. *Řízení ve věcech rodinně-právních v České republice, Slovenské republice a v Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, s. r. o., 2010, 380 s.

Odborné články

ČAPEK, Jan. Určení otcovství a styk rodičů s dětmi. *Rodinné listy*, č. 7 – 8/2012, s. 25 – 34.

FRINTA, Ondřej. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum*, 2007, č. 4, s. 123 - 128.

GOJOVÁ, Jiřina. Kdy popřít otcovství? *Právní fórum*, č. 1/2011, s. 36 – 38.

CHALUPA, Luboš. Obsolence popření otcovství manželem matky. *Aplikace práva*, 2013, roč. 1, č. 1, s. 6 - 8.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice - utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53 - 57.

KOPALOVÁ, Michaela. Právo na popření otcovství na základě nově zjištěných biologických dat. *Právní fórum*, 2007, č. 1. Příloha, s. 1 – 5.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní „přirozená“ práva dítěte. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 5, s. 32 – 35.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Přirozené právo dítěte znát svůj původ a jeho ochrana v českém civilním právu. In *Ochrana práv maloletých v civilnom procese*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007, s. 68 – 78.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, č. 23 – 24/2013, s. 801.

LOUDOVÁ, Milada, SIEGLOVÁ, Zuzana. Metodiky analýzy DNA jednoznačně řeší otázku sporného otcovství. *Právo a rodina*, č. 4, 2002, s. 13 – 16.

MELICHAROVÁ, Dita. Právo znát svůj genetický původ. *Zdravotnictví a právo*, 2004, č. 2, s. 22 – 24.

STANĚK, Pavel. Nová právní úprava popírání otcovství. *Rodinné listy*, č. 4/2012, s. 22 – 23.

SVOBODA, Karel. Popření otcovství. *Rekodifikace a praxe*, č. 4/2014, str. 6 – 9.

SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav. a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s.

Právní předpisy

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. m. s., Úmluva o právech dítěte.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. m. s., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině a o změně a doplnění dalších zákonů.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s., Úmluva o ochraně lidských práv a důstojnosti člověka s ohledem na aplikaci biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně).

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 84/2012 Sb., kterým se mění zák. č. 94/1963, o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky).

Judikatura

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 1994, č. 16969/90, Keegan proti Irsku.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 10. 1994, č. 18535/91, Kroon proti Nizozemí.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 11. 1984, č. 88777/79, Rasmussen proti Dánsku.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 3. 2005, č. 55339/00, Róžaňski proti Polsku.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 10. 2006, č. 10699/05, Paulík proti Slovensku.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 214/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 4. 2007, č. 6339/05, Evans proti Velké Británii.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2851/10.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 1. 2016, č. 30955/12, Mandet proti Francii.

Internetové zdroje

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) [online]. [gesetze-im-internet.de](http://www.gesetze-im-internet.de), [cit. 10. června 2016]. Dostupný na <https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>.

Human Fertilisation and Embryology Act 2008 [online]. [legislation.gov.uk](http://www.legislation.gov.uk), [cit. 8. srpna 2016]. Dostupné na http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/pdfs/ukpga_20080022_en.pdf.

KAČEROVÁ, Eva. *Jaká byla v České republice snátečnost a rozvodovost?* [online]. [csu.cz](http://www.czso.cz), [cit. 6. června 2016]. Dostupné na https://www.czso.cz/documents/10180/20555411/1804120628_29.pdf/00096b29-7795-4b2d-b180-ed5a03db767a?version=1.0.

KORNEL, Martin. Popření otcovství. In ŽATECKÁ, Eva a kol. *COFOLA 2012: the Conference Proceedings, 1. edition*. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [online]. [law.muni.cz](http://www.law.muni.cz), [cit. 26. června 2016]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2012/sbornik-cofola-2012.pdf>.

ŠMÍD, Ondřej. Právo dítěte znát svůj původ ve světle mezinárodních úmluv a nálezů ÚS Pl. 15/09. In *Dny práva 2011 – Days of Law 2011*. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [online]. [law.muni.cz](http://www.law.muni.cz), [cit. 28. června 2016]. Dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/prispevky/05%20Rodina/13%20Ondrej%20Smid.pdf.

ŠÍNOVÁ, Renáta. *K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014* [online]. [bulletin-advokacie.cz](http://www.bulletin-advokacie.cz), 21. 1. 2015 [cit. 1. srpna 2016]. Dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-nekterym-novinkam-v-pravni-uprave-urcovani-a-popirani-rodicovstvi-po-1.-1.-2014?browser=mobi>.

TUROŇOVÁ, Jana. VOJTOVÁ, Tereza. Otec jako slabší strana. In *COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1. edition*. Brno: Masaryk University, 2010 [online]. [law.muni.cz](http://www.law.muni.cz), [cit. 16. června 2016]. Dostupné na https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/slabi/Vojtova_Tereza__1655_.pdf.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod [online]. [echr.coe.int](http://www.echr.coe.int), [cit. 8. července 2016]. Dostupná na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf.

Předpis 20/1966 Sb. [online]. [psp.cz](http://www.psp.cz), [cit. 10. července 2016]. Dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1966&cz=20>.

Úmluva o právech dítěte [online]. lidskaprava.cz, [cit. 2. června 2016]. Dostupné na <http://www.lidskaprava.cz/student/vsechna-temata/clanky/prava-deti>.

Věcný záměr občanského zákoníku (s úpravami po projednání v odborných komisích LV a v Legislativní radě vlády) [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 6. června 2016]. Dostupný na http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/vecny_zamer_OZ_2000.pdf.

Vládní návrh č. 835 nového občanského zákoníku z dubna 2009 [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 20. června 2016]. Dostupné na http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku__duben_2009_.pdf.

Abstrakt

V diplomové práci na téma „Paternitní spory“ se autorka věnuje problematice určování a popírání otcovství s důrazem na změny, kterých doznal právní řád v důsledku právní úpravy obsažené v zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Cílem práce je zodpovědět výzkumnou otázku, která zní: Je aktuální právní úprava určování a popírání otcovství již dostatečně efektivní a odpovídá evropským standardům, nebo se má ještě kam vyvíjet?

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, které se dále člení na jednotlivé podkapitoly. V první kapitole je čtenář seznámen s obecnými základními pojmy, jako je dítě, matka, otec, rodičovství a evropské standardy. Druhá kapitola je věnována popisu koncepcí čtyř vyvratitelných právních domněnek, dle kterých právní řád ČR určuje otcovství muže k dítěti. Třetí kapitola se věnuje problematice popírání těchto domněnek a také kritizuje nezakotvení popěrného práva dítěte do právního řádu ČR. Obě tyto kapitoly obsahují také komparaci aktuální právní úpravy a předchozí právní úpravy a současně i zhodnocení těchto změn a věnuje se i úvahám *de lege ferenda*. Čtvrtá kapitola se věnuje procesním zvláštnostem, které vykazují paternitní spory v porovnání s klasickým sporným řízením. V páté kapitole je řešen vliv mezinárodních a lidsko – právních úmluv a judikatury Evropského soudu pro lidská práva na právní řád ČR. Tyto tendence a vliv jsou následně demonstrovány na třech významných judikátech ESLP.

Abstract

This master thesis deals with the „Paternity disputes“. The author of this paper focuses on the issue of filiation and denial of paternity with the emphasis on the recent changes of Civil Code (Act no. 89/2012 Coll.) and related Code of Special Civil Procedure (Act no. 292/2013 Coll.). The aim is to answer the following research question: Is the current legislation of filiation and denial of paternity sufficiently effective and complies with the European standards or is there still a room for improvement?

The thesis is divided into five chapters which are further divided into subsections. First chapter introduces the general key words such as child, mother, father, parenthood and the European standards. The second chapter describes the concept of four rebuttable presumptions which determine paternity from the point of view of Czech law. The third chapter is about denying these assumptions and criticizing children's denial rights omitted by the Czech law. Both mentioned chapters also include a comparison between the current legislation and the previous legislation as well as an evaluation of these changes and last of all they focus on „lex ferenda“. The fourth chapter is devoted to procedural peculiarities that show paternity disputes in

comparison with conventional contentious jurisdiction. The fifth chapter deals with the impact of international and civil rights conventions and the practice of the European Court of Human Rights on the Czech law. These trends and impacts are demonstrated on three major cases solved by the European Court of Human Rights.

Seznam klíčových slov

Paternitní spory, rodičovství, evropský standard, otcovství, domněnka otcovství, určení otcovství, popření otcovství, zájem dítěte, souhlasné prohlášení, asistovaná reprodukce, zrušení popěrného práva nejvyššího státního zástupce, popěrné právo dítěte, popěrné právo domnělého otce, prodloužení popěrné lhůty, právní otec, biologický otec, sociální otec.

Key words

Paternity disputes, parenthood, paternity, European standard, paternity, presumption of the paternity, establishing of paternity, paternity denial, interest of the child, declaration of consent, assisted reproduction, cancel the denial right of attorney, the denial right of child, the denial right of putative father, extension of the deadline to denial paternity, legal father, biological father, social father.